

P O L O N I A

D E F E N S A

C O N T R A

I O A N . B A R C L A I V M ,

Natione Scotum fol 40

ui, occasione ista, de Regno Genteque
Polona multa narrantur, hactenus
litteris non tradita.

L. Opulinski autr



D A N T I S C I ;

ptibus GEORGII FÖRSTERI, S.R.M. Bibliopolæ.

ANNO M D C X L V I I I .

Cum Privilegio S. R. M. Poloniae & Sueciae.



Indignanti mihi sæpius, tam contumeliose descriptam, aut traductam potius gentem nostram à Ioanne Barclaio, in libro, cui nomen **ICON ANIMORVM**; Deinde vero accusanti incuriam non vindicantium hucusque patriam calumnia tanta atque impostura: Repofuere quidam, ut præstarem ipse, quæ ab aliis requirerem, subiremque eum laborem, quem honori & gloriæ gentis

o. [S-dmk] 1/82



Jan

24



St-296

D-38/95



nostræ tam necessario putarem
impendendum. Detrectavi ali-
quoties operam, eo quod fe-
rum nimis videretur, pridem
scripta nunc demum refellere;
sed contra institere: librum
quemcunque novum semper
esse primum legentibus: ne-
que negligentiam imitandam
eorum, qui non responderunt
recens evulgato. Nec differri
debere amplius responsum:
cum & silentium non rejectæ
hucusque calumniæ potius in
argumentum agnitionis, quam
spretæ malignitatis trahatur;
Et auctor, nobis tam iniquus,
all-

15
alliciat ad lectionem multos,
lenocinio styli, non eruditi cer-
te aut virilis, sed tamen vana
specie atque copia, iudicio
quorundam amoëni, aut potius
luxuriantis. Nempe, postquam
à verbis & imitatione anticho-
rum penitus abstinendum sibi
esse duxit, adeo à veteri, id est,
vera & propria locutione ab-
iit, ut pigmentis omnibus con-
sumptis, fucum tantum obje-
cerit imperitis, & ignaris veræ
eloquentiæ censoribus. Subeo
igitur his de causis, non illam
hæresi infamem, sed innoxiam
hanc alteram *εικονομασίαν*, osten-
dam.

damque facile, quæ de nobis
dixit, falsa & commentitia ut
plurimum esse, & aut imperite
ac temere, aut maligne ac con-
temptim scripta. Verba autem
ejus uno conspectu præmit-
tam, mox partitim omnia ex-
pendenda.

A I Z O S O T
+ IOANNES BARCLAIVS

IN

ICONE ANIMORVM

Capite Octavo.



Vngariæ à septentrione
Polonia est, inde ad Ocea-
num procedens Russiæ-
que contermina. Tot spa-
tiis diffusa regio pæne nullibi in mon-
tes affurgit : & à planitie factum no-
men, quam Scythico verbo Pole ap-
pellant. Campi in immensum patent,
quos nix altissima hyeme obruit : hac
discussa segetes crescunt, non in indi-
genarum tantum usus, sed & mari-
delatæ, per multa Baltici littoris spa-
cia, sterilibus fundis annisve opem fe-
runt.

runt. sævæ hyemes terram flumina-
que advinciunt, quia violentia Aquil-
lonis, nullis montibus repercussa, li-
berum ut in pelago cælum rapit: ac-
cedit septentrionis vicinia, & ibi
emoriens solis vis, præsertim cum re-
cessit ad brumam. Natura subsidium
admovit profundissimas sylvas, quæ
& in ignem datæ frigus expellant, &
in suis præterea umbris animalia
alant, quorum pelles fulciendis vesti-
bus preciosissimæ habentur. Hac du-
plici ope utuntur in hyemem. Alio
quoque commodo suis sylvis obno-
xii. Quippe alicubi immensa exami-
na apum fervent. Agrestia illa sunt,
nec cujusquam cura aut pastum aut
tectâ accipiunt. Vacuis quercuum
ramis aut truncis inhærent; ibi ce-
reas

Sylvas et uniman
liber abundat

mellis ferax

reas domos extruunt, & optimo mel-
le implent. Hinc ingens facilisque in
regionem proventus. Ceram Mer-
catores devehunt; ipsi melle confi-
ciunt potum, quem in deliciis habent.
Flumina paludesque, plus justo quas-
dam provincias obruunt, adeo ut
æstate vix possint adiri. concretis per
hyemem undis curricula habent, quæ
lubrica glacies facile evolvit: ita per
regionem feruntur: & hoc est com-
mercii tempus quo externi ad eos
commeant; ceramque & pelles mer-
cantur, ac si quid præterea sub tam
rigido cœlo in precium nascitur. Ple-
rumque lapides extruendis domibus
desunt. Lignis ad parietes utuntur,
stramentoque operiunt, præterquam
in celebribus oppidis arcibusq; Opti-
matum,

et hinc telor
dequ

B

matum, quantum illa regio ferre potest excultis. Polonis ut plurimum dura vita, cœlo aspero, nec populi moribus factis ad nostri seculi venustatem, & hinc aliquando sæviora ingenia. Diversoria peregrinos excipiunt, longe à nostrarum terrarum ratione. Taberna mentorie Deducuntur in sedem quæ inanis, & plerumque perfossis ad accipiendum lumen parietibus, ventis quoque & hyemi patet, nulli quibus decumbant lecti, non erecta ad epulas mensa, longo ac multiplici clavo paries fixus est. illic hospites sarcinas quas habent in ordinem appendunt. multo deinde stramento sternitur solum; & hoc in illis diversoriis pro toro est. Itaque per illam regionem processuri ad iter ita se comparant, quasi

quasi domum circumducant. Cibos & cætera in alimentum ferunt, lectulos in rhedis collocant, ut nudis illis tectis excepti, sua supellectile, & famem & frigora arceant. Gens est ad ferociam, & licentiam nata, quam vocant libertatem, adeo ut infandæ barbariei legem multis seculis ibi solemnem, vix nunc demum omiserint; Ea scilicet caverant; ut qui hominem nimis sobria in Polonos peremisset, solveretur metu iudiciorum, si in jacentis cadaver projecisset pauculos nummos, quorum numerus eadem lege destinabatur. Nec tam vile fecissent humanæ vitæ precium, nisi sui genii impetu pro levi facinore haberent, humanum cruorem prodigere. Ipsum nomen non tantum servitutis, sed & justici ac le-

Externi ubi Angli
Hyterni Fran, etc.
genus est, suale
nis (Cudelione)

Prærogativa No
biliter Polona

Lesores ca. in re
Germani Sali. etc.
fid. gonus. etc.

gitimi regni oderunt. Rex ad patrias
leges vi & armis adigitur. Nobilitas
tristibus prærogativis se ipsa donavit,
quibus possit sibi invicem & impune
nocere, quippe Principi non satis ju-
ris est, ut, quod peccaverint, ipse vin-
dicet. Maxime sibi credunt; nec ma-
jor libido est libertatis in moribus,
vitaque incivili, quam in religionum
& cælestium rerum sensu; de quibus,
ut placet, sine metu, & sentire vo-
lunt, & loqui: scilicet immani fidu-
cia sui, quibus sapere alieno ductu
pudet. Hinc in diversa hodie scissæ
mentes, errorumque omnium lues,
quicunque antiqua secula pollue-
runt. Quisque in suæ familiæ laudem
intentus est; præsertim si in externos
incidit, & expertes suarum fortuna-
rum.

rum. Sævire quam decipere prom-
ptiores, & ipsi magis fraudibus quam
vi patent.

Hæc de nobis Barclaius. Et pauca qui-
dem ad iconem animorum, multa vero ni-
mis ad calumniam & opprobrium gentis
nostræ. Singula ut pensitemus, ait in
primis:

+ Hungariæ à septentrione Polonia est,
inde ad Oceanum procedens Rus-
siæque contermina.

Iejuna profecto est nimis atque imperi-
ta hæc descriptio Poloniæ, quo ad situm,
amplitudinem, limitesque ejus. Quam ta-
men leviter notasse sufficiat. Ne enim ri-
gidus exactor videar, veniam dandam ar-
bitror auctori, cum toto hoc scripto Geo-
graphicam diligentiam non curasse videat-
ur, animos potius populorum quam re-
gionum situm describens. At sciat hoc ta-
men lector, quicquid à Baltico littore, &

Germaniæ limitibus, tum Carpatō monte, ac Tyra fluvio, inde vero campis Ponto Euxino adfitis, ac demum ultra Boristhenem amnem Moscoviæ termino, ingenti prorsus terræ marisque ambitu includitur, id inquam, totum Regni Poloniæ nomine censerī. Neque recensebo singillatim provincias quæ & quando in hoc corpus communis jam populi coaluere, separatim volumen requirit hic labor, præstandus aliquando Patriæ, quando hæctenus pauca de nobis, eaque multis erroribus referta Geographi prodidere.

* Tot spatiis diffusa regio pæne nullibi in montes assurgit.

Non est montosa Polonia nisi qua Hungariæ aut Volochiæ adjacet, & paucis præterea locis. Tatri autem Carpatei Biesciadique montes longo certe tractu protendantur, altitudine Alpibus, aut Pyrenæis non impares.

Et

* Et à planitie factum nomen, quod Scythico verbo Pole appellant.

Derivatio & originatio hæc nominis nostri, quanquam multorum consensu recepta, merito tamen suspecta est. Quis enim dixerit populum ex tam levi causa nomen sumpsisse, sibi que ultro indidisse? Nam non ab externis impositum hoc ipso fatentur, dum illud à vernaculo nobis verbo deducunt. Vnde probabilior illa mihi videtur, quam Cromerus à Lecho derivat, & Polakos ait dici, quasi posteros Lechi. Cum omnibus fere nationibus commune sit, ab insigni aliquo & celebri duce nomen ducere: Aut quam opinio quorundam assignat, dum à Latinæ Ecclesiæ communionem nos Lachos vocari à Russis, qui Græcæ adhæserunt, etiamnum constet, unde po Lacku significat, secundum latinum ritum. Et hinc appareret novitium hoc nomen genti, & una cum Christiana religione cæptum, cujus certe antiquiores scriptores nusquam meminere. Sed cur Scythi-

Tulani à
Bapti

Plautus
pseud.

Lib. 3.
Cap. 43.
Germania
antiqua.

Scythico verbo Pole nos vocari dicat Barclaius, cur non potius Slavonico? & unde didicerit, Scythicum istud esse verbum? Ego certe nescio. Profecto ariolatur, & jam inde à principio probus, innuit, nos Scytharum gentem esse. Atqui ut hunc primum errorem ejus ostendam, non pigebit pauca adferre de gentis nostræ origine. Bastranas, Peucinos, Venedos eas terras incoluisse, ubi nunc Polonia utraque & Russiæ nigra pars est, ex Strabone, Plinio, Tacito discimus. Et Philippus Cluverius, exactus sane Geographus, apertis argumentis deducit Bastranorum, Peucinorumque terminos fuisse istos, *Vistulam, Aprum amnem, Vulgo Wieprz, à fonte ejus linea ducta ad Tyraram* (seu Dniestr) *tum Pontum Euxinum, Istrum* (id est Danubium) *ad Hierassi* (id est Druthi) *confluentem, & hinc Hierassum, tum Carpathum ad fontem Vistula, usque ad Oppidum Osuvzecim.* Hæc Cluverius. Venedi porro fuerunt, ubi nunc major Polonia & Prussia est, ad Ostium Vistulæ & mare protensi, unde Venedicus finus. Satagit quidem idem

idem Cluverius ostendere, Bastranas Germanos fuisse, sed frustra. Firmiter enim assero, quidquid à mari Adriatico, Græciæ Veteris, id est, Macedonia terminis, tum Ægei maris littore, Propontide, ponto Euxino, Caucaso monte, Caspio mari, inde ad Obium amnem linea ducta; Tum vero mari & Albi fluvio, qui veteris Germaniæ terminus fuit, ac denique Danubii parte, gentium nationumque includitur, unius olim fuisse originis. Causas assertionis meæ habeo istas. Primo Livius Bastranas à Philippo Macedonum Rege accitos ad Italiam populandam dicit, facilemque illis ad mare Adriaticum accessum per Scordiscos, eam ob causam ponit, *quia nec aut lingua aut moribus abhorrent.* Porro Scordiscorum situs est, inter Danubium & Savum versus Illyricum protensus. Deinde eosdem Bastranas Thracibus permistos dicit Strabo libro septimo, & Pomponius Mela ab Illyrico cæptam Oram ad Istrum Pontumque *ab una gente, dicit, habitari, sed aliis aliisque prædicta & nominibus & moribus.* Et Sextus Rufus, C qui



In Brevia-
rio Rerum
Rom.

qui vixit tempore Valentiniani, totum fere istum tractum adscribit Illyrico, cujus septemdecem provincias ponit. Et denique omnes istos populos Græciæ finibus & tum Istro ac Ponto adfitos, nempe Dacos, Mæfos, Thracas, Pannonas, Getas, tum vero Sarmatas velut unius nationis historici omnes & Geographi veteres recensent, & Scythici generis esse, falso quidem dicunt, ut infra patebit, sed tamen hoc ipso testantur gentis ejusdem fuisse. Tercio urbium nomina quæ à veteribus illo in tractu ponuntur idem ostendunt. In itinerario Antonini Augusti invenio Thraciæ urbem Orudyfza, qua terminatione, puto non posse inveniri nomen, in alia lingua, præterquam Slavonica. Et S. cum Z. conjunctim efferre, aliis populis infuetum, frequentissimum Slavis, & præsertim Polonis. Iam apud Ptolomeum in Mæsia urbs Daufdava, in Dacia Zirdava, quali terminatione ab eodem prope Tyram ponuntur Carfidava & Petridava. Et ad Hierassum fluvium (id est Pruthum) Zargidava Tamfidava.

dava. Et in tabula Peutingeriana ad Montes Bastranicos, id est Carpatum, Zagadava & Calidava. Cujus definitiæ & nunc in Poloniæ provinciis multa oppida inveniuntur. In Dalmatia etiam ejusdem Peutingerianæ tabulæ lego oppidum Bierzumno & aliud Pardua, quæ Slavonica esse apertum. Alia porro vocabula non mirum est Latina aut Græca videri, etenim pronuntiatione primum ab illis vitiata, postmodum scripto in terminationes Latinas vel Græcas traducta: Aut novis etiam oppidis nova imposita, quæ per colonias à Romanis deductas, plurima fuisse condita certum est. Possem & quartum argumentum à moribus petere, illosque gentibus istis communes referre, ut equorum & arcus peculiarem & proprium illis usum. Sed immorari diutius tædet. & satis me puto firmis argumentis omnium istorum populorum originem communem aut cognationem ostendisse. Id est, Illyriorum, Tracum, Bastranarum, Getarum, Sarmatarumque. De reliquis vero septentrionem versus gentibus,

bus, id est Russis, aut Rifacibus, nullum est dubium. Nunc vero ut eosdem populos à Scythis diversos ostendam, sufficere puto unicum, sed validissimum certe, & quod totam hanc causam continet atque conficit, idiomatis ac sermonis argumentum. Nulla enim re melius gentes aut ejusdem esse originis aut diversæ agnoscuntur, quam lingua, quæ vere vinculum est nationum, & certissima generis ejusdem nota ac tessera: præsertim si antiqua sit, & nulla mixtione migrantium populorum corrupta. Talis autem est, quam nunc primigeniam maxima parte retinent gentes, eo quem posui ambitu contentæ. Præcipue autem Russia & Moscovia. Nam & nulli Historici eo novos populos narrant demigrasse. Et non est probabile, tam incultas, tamque desertas regiones ab adventitia aliqua gente, pulsas veteribus & primis colonis, occupatas. Quis enim credat aut putet loca vix quindecim gradibus à polo arctico distita, nuper vero detecta navigationibus Hollandicis (quarum Diarium

nauti-

unde potissimum
agnoscitur vinculum
nationum

nauticum Amstelrodami Anno M D XCVIII editum, vidi ipse & legi) à longinqua & peregrina aliqua natione petita fuisse? Certe nihil eam potuit allicere, & scimus semper cultas ac uberes provincias ab incursionibus egentium & inopum populorum, impetitas, non vero è contra. Unde certum est, gentes quæ ibi sunt, aborigine, ut ita dicam, esse, & à prima terræ illius occupatione, continua successione propagatas; Porro, illæ lingua Slavonica utuntur, quæ, antiquissima & congenita illis, cum nihil habeat cum Scythis aut Tartaris, quanquam sibi conterminis, nec cum Turcis, Persis, Arabibus commune (qui omnes nunc sunt veri Scythæ, ejusdem fere sermonis commercio conjuncti) nullaque prorsus vestigia verborum ejusdem notationis; Profecto fat aperte ostendit, diversæ nos omnino gentis ab illis esse, cum plane diversilingues simus; Neque movere quenquam debet veterum auctoritas, qui Sarmatiam cum Scythis confundunt, & passim omnes septentrionis populos Scy-

teloni non
Scythica

thas nominant. Notum est enim quanta imperitia Geographiæ antiquis harum præfertim regionum fuerit, scimus quam falsa quam diversa tradant, misceantque. Porro quemadmodum nuperis navigationibus occidentem versus detectæ terræ in universum Indiæ nomine vocantur, partitim vero quædam, ad arbitrium inventorum, insignitæ sunt: Ita Græcos à conterminis Asiæ Scythis, omnes retro gentes septentrionem versus appellasse Scythas Strabo autor est lib. 1. quasdam vero non proprio ipsis & peculiari nomine, sed prout libuit, aut ab aliqua nota indigetasse probabile est. Ita enim perpetua Geographiæ fraude fit, ut externi imponant nomina populis, neque vera aut ipsis propria, ac vernacula inquirant. A Græcis vero Romani quoquomodo tradita pro compertis habuere. Cum itaque apud veteres Geographos, nulla exacta inquisitio apparet, sed temeraria tantum & incuriosa assertio, nullis rationibus & argumentis fulta, ideo non curandum est, quid ipsi nugantur,

Tacit.

Et

— Et quidquid Græcia mendax
Audet in Historia —

Cujusnam ergo (inquies) sumus originis, quæ gens, quæ natio? Dicam quid sentio. Omnem illum ambitum terræ quem supra definivi, & gentes illas, quas unius linguæ vinculo dixi contineri, universale & genericum quondam nomen habuisse puto, sed incuria scriptorum ignotum nobis. Nam quod Krantzius dicit, Vandalorum nomen commune his populis fuisse, id certe minime comprobatur, neque mihi persuadet, & apertissimis à Cromero nostro refellitur argumentis. Certe dum ego omnia expendo, video omnem istam gentem quadrifariam dividendam. Nempe in Slavones, Getas, Sarmatas, ac Russos. Slavonicum nomen illustre quamvis ac gloriosum (gloria enim & fama nobis Slawa est) non tamen vetustioribus scriptoribus ante cognitum, quam cum in Romanas provincias irruptionibus cæperunt inclarescere. Certe primi ejus meminere Iustinianæ Historiæ scriptores, Procopius nempe Cæsariensis,

fulerat
in Deducti
gentis se

&

& Iornandes Alanus. Nam constat testi-
 monio & illorum, & Gregorii primi ad
 Episcopos Illyrici scribentis, Slavos quin-
 gentesimo quinquagesimo fere post Chri-
 stum Anno, Illyricum, Thraciam, Mæsiam,
 Dalmatiamque invasisse, & ibi sedes po-
 fuisse gentis, quæ nunc Slavonica ibidem
 est & cognomine & sermone. Quamvis
 enim illorum populorum antiquitus com-
 munem esse dixi originem, tamen ita in
 mores linguamque Romanam, primum co-
 loniarum deductione, postea vero commu-
 nione civitatis, transfiverant, ut vix ulla ve-
 stigia priscae gentis retinuerint. Itaque cul-
 tura & opulentia, facile invitarunt, quam-
 vis confanguineos olim populos, ad sui
 vastationem & occupationem. Huic no-
 mini præcipue accensendi sunt, præter il-
 los qui in Romanas migrarunt provincias,
 avitis sedibus manentes Poloni. Tum vero
 qui in Germaniam transgressi, Moravi, Bo-
 hemi, Silesii, Pomerani, quos omnes Sla-
 vones esse, multi multis argumentis jam
 comprobavere. Et vel antiquissima his po-
 pulis

Anno dvi
 75750

pulis cognomina testantur, Venceslai, Vla-
 dislai, Stanislai, Boleslai. Urbium quoque
 appellationes, ut Vratislavia, Iaroslavia,
 Preslavia, Braslavia, aliaque complura ejus-
 dem terminationis oppida. Getæ sequun-
 tur, seu Thraces, quibus vetus Pannonia,
 Mæsia, Dacia, & totus Illyrici tractus ad-
 scribendus.

Quæque alia gentes ubi frigore constitit Ister

Dura meant celeri terga per amnis equo.

Has vero ut dixi nationes multum immu-
 tavit Romana imprimis dominatio, tum
 vero irruptio Hunnorum Scythicæ gentis,
 & denique Turcici imperii variæ coloniæ.
 Getarum vicina gens Tertia, Sarmatæ, quo-
 rum veri limites fuerunt isti, (quanquam
 hæc confundant Geographi) ab Occiden-
 te Boristhenes, nunc Dniepr. A meridie
 Pontus Euxinus, Caucasus mons & mare
 Caspium, tum vero ab ortu Rha fluvius,
 qui nunc Volga. Idemque ad Septentrio-
 nem deflectens fere totam Sarmatiam am-
 biebat, & à Russia secernebat. Quæ quarta
 & ultima est gentis portio. Cujus incolas

D

vete-

Ovid. de
 Ponto.
 Lib. 1.
 Eleg. 3.

veteres Geographi Riphaces & Riphæos & Roxolanos vocant; Eaque continetur alba Russia, & Ducis Moscoviæ ditiones, & Septentrionales illæ usque ad Novam Zemlam regiones. Hæc igitur gens est quadrifariam divisa, quam si vocaveris à principali nomine Slavonicam, non errabis. Illa autem nihil cum Scythis habet commune, quos ultra Europæ terminos, ad Asiaticos nempe populos relegamus, certis ac apertis limitibus ab illis divisi, lingua omnino dissimiles, moribus, & (quod maxime notandum) religione plane dispares & adversi. Machometanam enim Turcæ, Tartari, Saraceni, Parthi seu Persæ, Arabes alique cognati sibi populi avide ac unanimiter hauserunt, Slavones vero aut Ruffi, quamvis contermini Scythiæ, detestantur: constantissime post abolitum paganismum Christianæ (quanquam non sine Schismate) adhærentes. Addo vero, nullam Linguam latius patere Slavonica, quod facile agnoscet, qui ab Adriatico mari ad novam Zemblam (quod nomen Slavonicum

Slavi ab exordio
sua gentis post alios
tunc Christiani
sunt Christiani.

cum plane est, & novam terram denotat) qui, inquam, tractum hunc maximum mensus fuerit. Plura nunc non addo, & hanc curam sepono, exacte magis & uberius aliquando impendendam. Subdit Barclaius,

Campi in immensum patent, quos nix altissima hyeme obruit.

Omnia hic & multo magis infra ad conciliandum vituperium aucta invenies. Altissimam nivem Moscovia habet, nos sæpe adeo illa non obruimur, ut adversus frigoris vim, tegi campos & sationes tutari exoptemus. Et profecto quoties nobis nivalis est hyems, Germania illam non minus experitur. Quinimo nihil frequentius apud Historicos veteres legas, quam nivem Gallicam, dici velut illis propriam, ita ut in proverbium venerit, & Petronius *παρομοιωσας* dicat *frigidior es nive Gallica*. Et Florus, *Gallos habere quiddam simile cum suis nivibus*, Lib. II. cap. 4. dicit. *quippe primos impetus eorum acres, sed qui mox, cum pugna caluere, velut nives sole liquantur.*

+ Hac discussa fegetes crescunt, non in indigenarum tantum usus, sed & mari delatae, per multa Balthici maris spatia, sterilibus fundis annisve opem ferunt.

Decuitne vero almam & fecundam Cererem nostram, illam tot terrarum, tot populorum altricem, tam exili ac festina, immo vero, tam infida mentione praeterire, & levi nimis praetervolare penna? Quam pauca haec, quam tenuia, quae de illa memorat? Dicit per littora tantum Balthica, idque sterilibus fundis & annis illam opitulari. Atqui culta illa tot urbibus, tot oppidis Batavia, quae Balthico certe non aluitur mari, nostro potissimum pane victitat. Atqui velut olim Sicilia, ac postmodum Aegyptus populo Romano annonam alimentaque praebat, ita nos horreum non Bataviae tantum, sed multarum sumus nationum. Cum certum sit in Hispaniam quoque & Italiam deferri messes nostras,

&

& frumentatione ista magnam Europae partem ali ac sustentari. Et ut scias, quae copia & quanta ubertate; audi quae hac in re comperta habeo. Constat mihi, hyeme decedente, cum nempe liquatis nivibus auctus Vistula faciliorem navigationem praestat, uno appulsu quinque millia navium Dantiscum secundo flumine aliquando venisse. Et, ut fatear, raro verum defluxum tam copiosum esse; sed cum aliquoties, prout annis intumuit, navigatio repetatur, non quidem semper pari navium numero, sed tamen magno fatis: puto me dicturum minus, quam res sit, si quatuor millia navium ponam, computando infimul rates seu trabes connexas, quibus etiam plurimum utimur. Porro navis oneraria, quales Vistula devehit, cum maxima est, capit medimnos Romanos veteres (hac enim utar mensura) bis mille ducentos, cum minima mille. Et, ut quam proxime omnes exaequemus, facile quaelibet earum censerit poterit, mille quingentorum medimnorum; Quae summa excrescit in sex

D 3 mil-

milliones medimnorum. Cum vero Medimnus fere (ut inter summum infimumque pretium ponam, & triticum cum filigine alioque grano exæquem) veneat medio nummo Imperiali, quem talerum vocamus; Proventus anni unius, uno ex portu, erunt tres milliones talerorum. Iam vero sciendum est, Dantiscum non devehit frumenta nisi è vicinis & adfitis Vistulæ regionibus, aut ab accolis aliorum fluminum quæ eundem Vistulam intrant. Ita ut vix tertiæ partis Poloniæ sit iste proventus, cum in Silesiam quoque ac Pomeraniam conterminam, antequam utraque provincia esset bello tam exhausta ac deserta, plurimum frugum inferretur: Neque ad rationes istas, nisi exigua pars Russiæ pertinet. Quæ miræ & infuætæ omnino fertilitatis, adeoque alendis & augendis seminibus idonea, ut non modo centesimum fructum (quod de Ægypto Plinius) reddat, sed quod admirandum plane est, una satione, binam messem (ex deciduis nempe spicis alteram) quandoque adferat.

Nec

Nec cultura placet longior annua. Horat. lib. 3. Ode 24.
 Nec opus est, ut alter Poëta inquit, *Pinguifimo saturare solum.* Sed subactum utcunque arvum, injectamque sementem, præciso arboris ramo occant, & uberrimum inde referunt proventus. Cum autem tam ferax ac fecunda regio, affluentiam annonæ, nec ipsa depascere, nec alio deferre queat, fit, ut vilitas ejus plerumque sit maxima. Iam Litvania, quæ Magni Ducatus nomine audit, ferax & ipsa, frumenta partim Chronone, quem Niemen Vulgo vocant, partim Duna (qui Ptolomeo est Ruben) fluminibus devehit; idque ea copia, ut ex portu Pilaviensi, certa fide cognitum habeam, quindecim millia Lastorum, exteris negotiatoribus vendita. Last vero continet medimnos fere quinquaginta. Et ex portu Memelensi sementis lini viginti tria millia tinarum seu doliorum (nam id genus ibi est mensuræ, continens fere medimnos duos & semissem.) Hæc ergo paucis descripta ubertas, clare satis ostendit, quantum à vero abiverit auctor, dum illam tantum

tum littori Balthico opem ferre dicit. Iam autem, quæ de hyemis atrocitate subjungit, expendamus.

+ Sævæ hyemes terram fluminaque advinciunt, quia violentia Aquilonis, nullis montibus repercussa, liberum ut in pelago cælum rapit: accedit septentrionis vicinia, & ibi emoriens Solis vis, præsertim cum recessit ad brumam.

Equidem clima nostrum cum Italiæ situ non compono, & hyemem non nego multo nobis acriorem esse. Sed ut apud nos fit sævitia ejus maxima, id vero nego, & Germaniæ pleræque non minorem dico, aliisque populis æque ad Septentrionem porrectis. Superat vero frigore Suecia & Mofcovia multo magis borealis. Sed verba Barclaii videamus. In primis dicit *terram fluminaque hyeme vinciri*. Quid autem istud miri aut magni est. nonne hoc plerisque Euro-

Europæ populis commune? Certe præcipuos ejus celeberrimosque amnes, Rhenum & Danubium, *per hyemem sic gelascere dicit Herodianus ex versione Angeli Politiani, ut camporum in morem perequitentur. Esse autem adeo solidam firmamque glaciem, ut non pedibus modo unguisque hominum & equorum subsistat; sed qui hausturi aquam sunt, non tam urnas & vasa secum adferant, quam secures & dolabras, ut excisam aquam, quasi lapidem sine ullo vase asportent.* Certe Plinius Panegiristes, eundem Danubium, dicit, *ripas gelu jungere, duratumque glacie ingentia tergo bella transportare.* Sed nempe acrior apud nos duas ob causas hyems, ob septentrionis viciniam, & camporum planitiem. Ista quam imperite dicantur, non mihi, sed omnibus credi volo Geographis, quorum consensu Poloniæ situs ponitur eodem cum parte Galliæ, & Belgio climate; ita ut Cracovia, Metropolis nostra, vix uno gradu latitudinis Lutetiam Parisiorum superet, ab Antverpia autem superetur; & Anglia, Hollandia, multo vero magis Scotia, ac Dania, ad gelidum

E acce-

accedunt axem nivalemque Arcton. Iam quo ad causam alteram Physiologia item non omnino constat. Nam & Belgium sub eadem cum Polonia plaga, ac parallelo, minime item montosum, neque à Borea (qui profecto è vicino mari violentior esse deberet) ullo obstaculo defensum esse. non tamen adeo ingentibus frigoribus algere scimus; Et non per totam Poloniam ubique inveniri (ut Lucretius loquitur) *æquor campi plani*, ego tibi affirmo. Cum minor Polonia, tota fere in montes assurgat, nec tamen dispari sit aëris temperie. Alia igitur causa aliquantum intensioris (fatendum enim est) apud nos frigoris deberet assignari. Ego certe, dum illa quæ de Rheno ac Danubio, testimonio veterum, dixi, dum quæ Tacitus de Germania prodidit: *Hæmem nempe potissimam anni partem occupare, terram segetes tantum ferre, fructuum vero autumnique, & bona, & nomen, ab incolis ignorari*, cum inquam hæc vetera, ei quæ nunc est omnium rerum, ac vini etiam, maximæ feracitati comparo; huc iudicio inclino, ut cultura

tura & crebra in habitatione, non soli tantum, sed aëris etiam, putem naturam mutari. Cur enim frigidior olim, quam nunc, Germania esset? Certe nihil adferri probabiliter potest, nisi quod antea deserta ac inculta, *nullas prorsus urbes* (ut idem Tacitus inquit) *aut vicos connexis ac coherentibus ædificiis haberet*. neque agriculturam impense curaret. Nunc autem frequentia ac populosa oppida, tum crebra ædificia, & numerosi pagi, ac denique pinguis ubique ingesto fimo gleba, omnia ista, inquam, calidius exhalant, aëremque tepefaciunt: Ita ut non ob septentrionis viciniam, Solemque, ut Barclaius inquit, emorientem, neque tam ob camporum planitiem, sed potius ob frequentiam minorem oppidorum, frigidior aura potuit antea Poloniæ imputari, quæ nunc ubique culta & habitata, multum demit antiquæ frigorum sævitæ. Ita ut ejusdem quamvis climatis regiones, ortum versus porrectas, longe aëris temperie superet: non alia sane, nisi majoris culturæ causa, cum longitudo terræ ad im-

minuendam vim Solis nil possit conferre.

+ Natura subsidium admovit profundissimas sylvas, quæ & in ignem datæ frigus expellant, & in suis præterea umbris animalia alant, quorum pelles fulciendis vestibus preciosissimæ habentur. Hac duplici ope utuntur in hyemem.

Vt omnium rerum ad necessitatem vitæ humanæ affluentiam Polonia habet, ita & sylvarum, quantum satis est. Adeo ut vivere possit.

Ligna super foco Large reponens.

Attamen non tam obsita est arboribus ut spelæa habeat, aut celebrem illam Herciniam sylvam, quam Cæsar novem dierum itinere latam, longam quadraginta, Mela vero etiam sexaginta dicit. Apud nos non est quid simile, nisi forte in Lithvania ad confinia Moscoviæ & extrema Russia. In Polonia vero ipsa, ubicunque ager est frumenti

menti ferax, & sationi aptus, excisæ sunt sylvæ, & quidem sæpe nimis. Ita ut egregius Poëta, & par omnino veteribus spiritu, ac erudita amænitate carminis Kochanovius, Satyrum inducat querentem, sepulsum propria sede, nimio incolarum lucri & quæstus studio, dum pars sylvarum cessit agriculturæ, pars in officinas ferrarias aut vitrarias absumpta est. Iam vero pellibus utimur, sed ab extrema Moscovia magno pretio petitis; estque hic luxus inter maximos, qui Poloniam urgent. cum Zebellinis aut Martibus suffulta vestis, cujus inter nobiles frequentissimus usus est, constat aliquando prope duobus millibus nummum, quos vulgo taleros vocamus. Et una pellis, quæ vix sesquipedali est magnitudine, si præstans sit, plus quinquaginta taleris veneat. Sed adnoto quæ sequuntur.

+ Alio quoque commodo suis sylvis obnoxii. Quippe alicubi immensa apum examina fervent. Agrestia

E 3 illa

illa sunt, nec cujusquam cura aut pastum aut tectum accipiunt. Vacuis quercuum ramis aut truncis inhærent; ibi cereas domos extruunt, & optimo melle implent. Hinc ingens facilisque in regionem proventus. Ceram Mercatores devehunt; ipsi melle conficiunt potum, quem in deliciis habent.

+ Narratio ista de apibus erronea est, & multifariam falsa. Sciendum enim duplex genus apum in Polonia esse, sylvestre & domesticum. Vtrumque autem (qui primus Barclaii error) non est absque diligenti cura. non quidem tanta, quam requirit Varro, cum, *Verno tempore, inquit, & æstivo, fere ter in mense mellarius inspicere debet, fumigans leviter eas, & à spurcitiis purgans alveum, & vermiculos ejiciens. Præterea ut animadvertat, ne reguli plures existant, inutiles enim sunt propter seditiones*; Multo vero minus ea, quam nimis

Lib. 3.
Cap. 16.

Lib. 9.

mis exacte præcipit Columella. Operosum hoc esset, nec fructus inde pensaret laborem, sufficit quod bina quotannis inspectione curantur, Autumno nempe, cum detrahitur illis mel, & (ut rustico verbo utar) castrantur alvearia, cum contra frigoris vim muniuntur, cum denique alveare ipsum mundum redditur. Vere autem redeunte, par cura redit, dum quomodo hyemem perpeffæ, inspicitur, dum alveare iterum mundatur, dum novis examinibus parantur sedes, excisis ex professo alveis (non, ut Barclaius inquit, fortuito vacuis quercuum ramis) nempe

Vt cum prima novi ducent examina reges

Vere suo, ludetque favis emissa juventus.

habeant quo colonias deducant novas. Iam vero domesticæ majorem curam accipiunt, præsertim in Polonia ipsa. Nam in Russia, ubi præcipue res apiaria viget, aliquantum incuriosius habentur. Sepitur nempe locus medio in campo collocandis alvearibus, multa ponuntur vacua, ut nova recipiant examina. Dum vero tempus legendi

Lib. 3.
Ode 14.

nia conditam à temporibus Vitouidi Principis asservans, puto absque exacta Chronologiae ratione, liquoris vetustate annotata, exemplo veterum, & Horatii, qui *Cadum Marsi memorem duelli*, & testam Consulum nomine, sæpius insignit, uti & alter Poëta, dum inquit,

Ovidium.

————— *mibi fundat avitum*

Consulibus priscis condita testa merum.

Neque tamen potus iste in deliciis habetur, quinimo fere illo cautiores abstinent; cum suppeditet nobis vinum abunde Hungaria, quæ Poloniae cella vinaria audit.

Flumina paludesque plus justo quaedam provincias obruunt, adeo ut æstate vix possint adiri.

Topographiam totius Poloniae non ponam; longum hoc est, neque mei instituti. Tantum vere & firmiter assero, nullum locum Poloniae non pervium inveniri, ne dum provinciam, ut ille falso dicit, uti & istud.

Con-

169

+Concretis per hyemem undis, curricula habent, quæ lubrica glacies facile evolvit, ita per regionem feruntur.

Pari omnino aut fide, aut peritia. Itane vero, non alia nobis itinerandi ratio, quam hyeme? & curriculisne tantum (puto illum trahas voluisse dicere) vehimur aut ferimur? Desunt nobis, scilicet, lecticæ cultæ omni ornatu, quæ adhiberi solet: atqui audacter dicam, non est natio, quæ tam splendide, & tanto vehatur apparatu; Plurima genera sunt curruum, forma varia, & aliis infueta regionibus, elegantia vero singularis. Quidquid præterea uspiam, in Italia, Gallia, Germania, pilentorum, lecticarum, qua ad commodum usum, qua ad splendorem ac luxum inventum est, Magnates passim ac promiscue utuntur. Sejugibus quidem concoloribus vehi adeo usitatum, immo obvium est, ut id non ponatur in aliquo lautæ elegantiae censu. Et cum in exteris nationibus, vilibus plerum-

F 2 que

que effedis, quæ strigosi manni, præcisa aut rafa ut plurimum cauda, trahunt, patitiis etiam non indecorum fit uti, apud nos certe puderet, fortis alicujus aut fortunæ nobilem. Sed cum dixisset nos non posse itinerari, nisi hyeme (quod tam aperte falsum est, ut refutatione non indigeat) tum subjungit:

+ Hoc est commercii tempus, quo externi ad eos commeant.

Occluso nempe Poloniæ aditu, sublata viarum commoditate, quid mirum est commercia tolli? Hoc certe consequatur necesse est. Sed ut primum commentitium prorsus esse dixi, ita & hoc non ego, sed quicumque tantilla Europæ notitia tinctus, facile falsi condemnabit. Quis enim ignorat, Dantiscano celeberrimo emporio, tum vero Elbinga, Regiomonto, Riga, Stetino, aliisque portibus, ingenti copia omne genus mercium ad nos deferri? Certe Hollandia, mercimoniorum Europæ facile princeps,

Hollandia omni
Princeps

ceps, præcipuam negotiationem apud nos exercet, dum quicquid ex India advexit, Poloniæ potissimum vendit. Certe Anglia pannificium, maxime nostri causa, curat; Certe aliæ regiones maritimæ, ita commercio nobiscum junctæ sunt, ut communicatione mutua, *quod genitum sit usquam, id apud nos natum esse videatur.* Plinius Paneg. Iam vero terra quot advehuntur merces? Italia non alibi uberius sericum vendit, cujus promiscuus & perpetuus inter nobiles usus est. Ita ut, absque nobis esset, unica ejus, aut certe præcipua, in fovendis bombycibus oeconomia, & artificium conficiendæ telæ ac vestis sericæ, penitus interiret. De Germania non dicam, quæ vicina & adfita nobis, permutat continuo suas opes. Hungaria quoque, ut jam dixi, nobis potissimum vindemiat, & generosum ac nobile merum propinat, ipsa vappam bibit. Iam Asiaticæ, id est Turcicæ ac Persicæ merces, quanto cumulo ab Armenis advehuntur, non est opus dicere; Nota hæc facile cuivis esse possunt. Et Barclaius, vel à popularibus

fuis Scotis (nam fuit gente *Caledonius*, *Gallus natalibus*) scire optime potuit. Natio ista pertæsa miseræ & sterilis patriæ, *Per mare pauperiem fugiens*, apud nos quæstum facit. Antea vilissimi propolæ

Invenal.
Sat. 3.

— quorum *Cophinus* fenumque supellex. aciculas tantum, cultellos, fibulas, & alia id genus minuta divendebant, cistas & scrinia dorso bajulantes. Nunc vero (forte postquam falsam *Barclaii* de impeditis itineribus narrationem agnovere) curru mercimonia devehunt, & per oppidorum nundinas vagantur. *Mercatura autem* (inquit

Lib. 1. de Off.

Cicero) *si tenuis est, sordida est.* Vnde illi eo censu habentur, quo *Iudæi*. Estque omnino nobis *clitellarius Scotus*, & *Iudæus apella*. *Κηὸς αἰγῶν ἀναγνῆναι*. Hæc de externorum apud nos negotiatione; Quæ cum fructuosa esse nequeat, nisi vicissim permulentur merces, idque sit proprie commercium facere; ut penitus præcipuo isto societatis humanæ vinculo, ac commodo spoliaret *Poloniam*, & infociabilem plane redderet, non solum raro nos adiri, id est,

Cretenfis cum Ægioneta.

nihil

nihil inferri mercium dixit, sed etiam vix aliquid à nobis emi. Addit enim,

+ *Ceram & pelles mercantur, ac si quid præterea sub tam rigido cælo in precium nascitur.*

Si de *Scolymorrhodia*, aut *Lufinia*, (ita *Scotiam* forte *Euphormio* nominat) ista dicerentur, verissima profus essent. Ibi enim profecto, ut initio satyræ ipse dixit, *nulla bruma segetes extinguit, nulli æstus adurunt;* Et si causam requiras, non alia potest assignari, nisi quia nulla proveniunt.

Nullaque in infausto nascitur herba solo.

Quid enim tam nudum inveniri potest, quam illud saxum? quid, ad copias respicienti, jejunius? quid ad ipsum loci situm horridius? quid ad celi naturam intemperantius. Tali patria oriundus cum fit *Barclaius*, insultat *Poloniæ*, illi inquam, *Poloniæ*, quæ maxima rerum omnium ad usum vitæ copia & ubertate affluit: & quæ vere est, ut cum Poëta compendio dicam, *Terrâ bonis contenta suis.* Id autem ut ostendam,

Senec. Epigram. secundo de Corsica.

Idem Consolat. ad Helviam cap. 6.

dam, velut per indicem, breviter tamen recensebo præcipua, quæ apud nos, non sub cælo tantum, ut nugatur, sed etiam solo nascuntur, in pretium. In primis autem, ut à Plutonis regno ordiar; pretii omnis fons, ac origo secunda, argentum, quod Ilcussenses fodinæ, Kielcenses, Checinenfes affatim suppeditant. Sed primæ potissimum. Situm est Ilcussium in Minori Polonia, & quatuor milliaribus Cracovia distitum, fere autem integro milliari Polonico circa oppidum, fodinas habens, quas à trecentis jam fere annis excolit, secunda & rara metalli, per tot secula suborientis opulentia: Cum sæpe anno uno ad sex millia pondo argenti, quas marcas vocamus, extraxerit; plumbi vero ultra quinquaginta millia centenariorum; quod ex rationibus ejusdem oppidi compertum habeo. Magnam vero probabilitatem facit, in illo tractu confimilis terræ positio, natura, color, latius venas istas protendi ac patere. Immo & experimenta idem comprobant, tentata à quibusdam & explorata. Sed quia impen-

impendio grandi res egeret (ut nempe subterraneus canalis, quem stolam vocant, aquam scaturientem, effuso, qua devexa est terra, alveo educat) ideo res hæctenus dilata est, non sine spe tamen, conatus & eventus quandoque secuturi. Ex iisdem regionibus cadmia fossilis eruitur, ingenti prorsus copia. Metallum vero istud, commixtum æri, efficit Orichalcum. Æs vero ipsum Bozecinum prope non contemnenda ubertate effoditur. Ferri denique maxima copia, pluribus ex officinis prodit. Quæ omnia Dantiscum in exterarum gentium usus devehuntur. Sunt & montes carbonum fossilium, sed illorum usus nullus, cum abunde sit aliorum. Iam vero, antequam has telluris opes, è visceribus ejus petitas, claudam ingenti prorsus salis proventu, præfabor jure merito, cum non ineleganti Poëta quodam nostro, dicamque,

Pande tuos natura sinus, & divitis antri

Profer inexplicitum terris vectigal, & ingens

Depositum clara Lechia sub luce reponere,

Phæbe pater, si quando tua de fontibus unda

G

Restin-

*Restinxisse sitim licuit : salis ima petentem
Da calices hausisse novos, da largius urnam
Plenaque Castaliis immergere labra fluentis.*

Rara omnino istius (quod aliorum opsoniorum opsonium est ac condimentum) apud nos Divum munere affluentia. Divum inquam : nam opinio est vulgo recepta, Sanctæ Cunegundis precibus impetratum nobis à Deo istud sal terræ, & illa indicante, detectam ejus venam. Porro *sal aut fit aut gignitur*, inquit Plinius. Utrumque vero habet magna ubertate Polonia. Nam factitium & coctilem Russia affatim suppeditat, Samborum & Kolomiam prope, fossilem vero minor Polonia habet. Sed factitius, qui aut igni excocta aqua, aut mari adfuso in salinas, Solisque radiis humore ficcato fit, frequens multis populis, & promiscuus est. Metallicus vero, & ut vulgo dicitur, mineralis, paucis locis invenitur. Meminit Plinius in citeriore Hispania Egelastæ, & in India Oromæni montis, ubi lapicidinarum (inquit) more caditur renascens, majusque regum vectigal ex eo est, quam ex auro
atque

Sal Divus Cunegundi
precibus impetratum

Lib. 21.
Cap. 7.

Ibidem.

atque margaritis. Profecto Vieliciam aut Bochniam putes illum descripsisse. Utrouque enim loco magnæ molis cylindri solidi salis, velut rupium fragmenta, excinduntur, tanta copia, ut non usibus tantum Poloniæ sufficiant, sed & Silesiam Moraviamque sustentent. Et magnum sane proventum etiam nunc fisco Regio adferunt, sed immensum plane adferrent, nisi maxima pars in usum Nobilitatis absumeretur. Velut enim annonariis legibus, olim populo Romano, frumentum è publico datum, modico aliquo pretio, aut nullo; Ita apud nos equestris ordo gratuitum fere sal accipit, habetque hunc velut usum fructum patriæ communis, necessitatibus privatorum deservientis. Hæc autem vel sola copia ac ubertas salis, infulsum plane ostendit Barclaium, qui negat aliquid nobis in pretium nasci. Sali adjungo sal nitratum, quod Podolia abunde suppeditat; tum vero aliis è provinciis sulfur. Adde denique alia, quæ jam terra non abscondit, sed benigne profert, atque alit multiplici fertili-

Vielska
Bochnia Salis
excinduntur

2

tate. Inprimis autem omne genus frugum, ea quam paucis attigi affluentia. tum vero linum, cannabem, lanam, ceram, mel, omnia ingenti numero accumululo. Boum innumera armenta, cum Iaroslaviae sæpe triginta eorum millia, unis nundinis, vendita fuisse sciam. Equorum item sex septem millia. Porro multæ sunt panegyres, in quibus minori quidem numero, sed tamen grandi satis, & aliis populis inaudito, venales sunt. Ita ut quotannis sexaginta millia boum è Polonia ad exteros mitti, tutissime possim affirmare, præter id, quod nos absumimus. Quid dicam de sylvestri proventu? Is vero ex rebus variis maximus est. Præcipue è cineribus distillatis, quod vulgo Potasz vocant, cujus ad pannificium, aut forsan tincturam panni, necessarius est usus, itaque magna copia in Angliam aliasque in oras divenditur. Tum vero pix, secamenta pro doliis, asseres omnis generis; Ita ut quod Ammianus Marcellinus de Cypro dixit, tanta nempe tamque multiplici omnium rerum copia abundare, *ut navim onerariam,*

variam, à fundamento carinae ad supremos usque carbasos, edificare, omnibusque ornamentis instructam, mari committere possit, id ego multo potiori jure de Polonia dicam, quæ non unam navem, sed classes integras, nil opis externæ indiga, facile instruere potest. Quod adeo non agnoscit Barclaius, ut etiam dicat,

+ Plerumque lapides extruendis domibus deesse.

Omnino: Ita ut Scoti vicos oberrantes non habeant, quo se adversus canum assultus tueantur. Provide facturi, si è patria peterent hunc thesaurum, quo potissimum divites sunt. At homo nugator inaudivit forsan, non tam crebra nobis ædificia lapide aut cocto latere strui, & hinc sagaciter certe conjecturam fecit lapides deesse. Profecto si viveret, rogarem ut inquirere diligentius istud vellet, adiretque ipse Poloniam indagatum, curarem certe ut cum Plautino servo duceretur ad *latomias lapida-* *Captiveis.*

architecturæ suppeditant, non lapides tantum communes & promiscuos, sed marmor etiam multiplex, & alabastritem. Certe Sigismundus III Rex, Checinum prope, columnas marmoreas binas excidi iussit, altitudine pedum fere duodequadraginta. Sed dum extrahuntur, & machinæ ponderi non sufficiunt, una per medium fracta. alteram vero nuper magno molimine Vladislaus Rex statuit Varfaviæ, & memoriæ patris sui dedicavit. Quod vel unicum argumento esse potest, non solum ad usum, sed ne ad luxum quidem deesse nobis quidquam, & posse cultissimas quasque gentes omni elegantia æmulari & æquare. Habemus ergo; sed quod jam addit, non utimur.

+ Lignis tantum (inquit) ad parietes utuntur, stramentoque operiunt, præterquam in celebribus oppidis, arcibusque optimatum, quantum illa regio ferre potest, excultis.

Præfracte nimis negare non possum, superari

Statua ad Curiam
Varfaviensem

perari nos ab aliis gentibus, & splendore, & multo magis frequentia structurarum. Effusa nempe in alium luxum natio nostra, & pertæsa longæ ædificandi moræ ac molestiæ, minus architectonicam hætenus curavit. Sed ut alia omnis luxuria, ita hæc quoque migrare ad nos videtur. Cum paucis ab hinc annis, multa vere regio splendore structa sint, quorum delineationes, brevi puto, vulgabuntur. Certe peritus quidam artis ac celebris Architectus, Italus natione, cum vidisset quasdam nuperas Poloniæ structuras, dixit eam, si pergeret ædificare, ut cæpit, intra unum seculum non æquaturam tantum, sed superaturam etiam hac in parte Italiam ipsam. Nobilium vero domus lateritiæ cultæ satis, & lignæ non tam viles, ut eas describit Barclaius. Non deest illis nitor & elegantia, neque stramento teguntur, sed scandulis, quibus totam Romam contectam fuisse ad Pyrrhi usque bellum, auctor est ex Cornelio Nepote Plinius.

Sed hætenus de regionis natura. Nunc pro-

promissam picturam animorum imperitus Apelles orditur; in qua pari omnino, aut fide, aut diligentia, versatus est. Putes illum, tamdiu, tantoque studio, fabulas scriptitantem, commentis assueviffe, ita narrare ex fide nihil potest. Prima autem lineamenta, indolis & ingenii nostri, hæc ponit.

+ Polonis (inquit) ut plurimum dura vita, cælo aspero.

Cælum idem nobis cum cultissimis populis esse, jam dixi. Cujus tamen non ea in animos hominum vis est, quæ in herbas, fructus, olera. Quocunque loco mundi vixeris, æque semper distas ab æthere, si te illo oriundum meministi, si eo rediturum cogitas, agnosces facile nil referre,

————— *quocunque sub aëre nasci.*

Duram vero vitam cur nobis imputet, nullam causam video, præter imperitiam. Sequitur nempe suum genium homo semper præcipitis iudicii. Et quia ultimum apud nos Septentrionem, terram sterilem, sylvis obfi-

obfitam, paludibus fædam, seu ipse incuriose credidit, seu maligne ab aliis voluit credi. ideo aptat tali patriæ, indolem incolarum, conformemque suæ terræ facit. Quid respondeam? certe non aliud, quam, provoco ad eorum testimonium, quibus aliquo usu innotuimus. Et fidenter dico, non solum ad calumniam reprimendam, sed ad gloriam etiam consequendam, *nihil nobis accommodatius fore, quam penitus inspicere.* Pateret facile, vitam nos vivere, omni decoro, omni honestate cultam, & non Sybaritica quidem mollitie, omni tamen affluentia commodam. Adeoque ab aliis nationibus non superamur, ut sæpe in iis multa requiramus. Quod tamen non agnoscit, quinimmo,

*Plinius
Paneg.*

+ Nec populi (ait) moribus factis ad nostri seculi venustatem.

Quanto verius dixisset, vanitatem! Nam certe, quidquid apud vos venustum & decorum est, repetitis peregrinationibus excerpimus, & velut apes collegimus. Vti-

H nam

nam vero non etiam mellis loco & venena,
morboſque varios animorum. Nam quo-
tuſque cum Vlyſſe prætervehi gnarus
(ut ait Epigrammatum ſcriptor.)

Syrenas hilarem navigantium penam?

Martialis.

Certe ut culturæ & elegantiæ non nihil, ita
& vitiorum à vobis ſumpſiſſe verum eſt.
Non tamen degeneraſſe omnino in ve-
ſtros, id eſt Gallicos mores. Gallia etenim,
pulcherrima (fatendum eſt) regionum,
nunc ſola fere præbere videtur cultum
morem, omnibus (præter Hiſpanos) co-
matis braccatiſque Europæ gentibus. Et
quidquid illa invenit, aut innovat, id pul-
chrum decorumque æſtimatur. Excitata
nempe gentis indoles, prompto ad omnia
ingenio, & laudem meruit elegantia &
imitationem. Sed ipſa hoc applauſu ſuper-
ba, rigide nimis ab omnibus exigit, ſuos
mores, damnatque contrarios. Cum tamen
mea ſententia,

Horatius
Serm. I.
ſat. 3.

Stultus & improbus hic amor (ſui) eſt dignuſq; notari.

Non enim ita ibi vivitur, ut id regulæ in-
ſtar omnibus eſſe debeat. Multa in pro-
miſcuo

miſcuo uſu ſunt, quæ priſci & melioris
ævi cenſuram non effugerent. Multa va-
na, ludicra, diſſoluta. Innatum hoc
nempe ingeniis humanis, ut nimia cultu-
ra ineptiant. Et cauſa in aperto. Nam
permittunt ſibi omnia. Ideo ſecuri de ju-
dicio aliorum, qui ſuo multum ſibi pla-
cent. Ita olim Græculi, dum omnes bar-
baros vocant, & ſua nimis amant æſtimant-
que, ſcimus quantum in omni vita delira-
verint. Ita Romani, eorum exemplo, mori-
buſque corrupti, quantum à priſca illa vir-
tute, gravitate, & constantia, abiverint;
vel Senecæ verbis patet; *Qui Torpent* (in-
quit) *ingenia deſidioſa juventutis. nec in ullius rei*
honestæ labore vigilatur. Cantandi ſaltandique ob-
ſcæna ſtudia effeminatos tenent: & capillum fran-
gere, & mollitiæ corporis certare cum feminis, &
immundiſſimis ſe excolere mundiciis, noſtrorum ado-
leſcentum ſpecimen eſt. Putes illum plane ratio-
nem vitæ eorum, qui nunc in Europa tam
culti tamque elegantes audiunt, notaſſe.
Quod ut oſtendam, operæ pretium erit af-
ſerere, gravis viri, Philippi Cominæi, de
H 2 Galli-

Primo
Controv.

Lib. 1. ex
versione
Sleidani.

Gallicis moribus indicium. Qui, dum ingenium Ludovici undecimi describit, *Nea quidem hæc est sententia, (inquit) ut arbitrer, plurimum illi profuisse, quod deserto patre, vixit annis sex, apud Philippum Burgundie Ducem: Nam si fuisset educatus, ita ut hodie mos est, in Gallia, puto illum ex tot difficultatibus, non fuisse emersum. Sic enim hodie plerumque instituuntur, quasi ad ludum facti essent, aut jocum; litterarum nullam cognitionem habent, in vestitu nihil modestum aut grave, in sermone nihil prudens; negotiorum, tam ad vitam privatam, quam publicam, ignari. Si quis est, qui, tanquam è veterno expergesactus, rebus gerendis animum adjiciat, hoc sero admodum fit, & amissis propemodum occasionibus.* Hæc Gallus de Gallia. Quæ tantum abest, in melius mutata esse, ut putem, corruptos mores, jam à temporibus Cominæi, increvisse, & incuriam hanc, negligentiamque vitæ, plurimum auctam. Ridiculum est, & verum, quod narrabo. Dum Parisiis essem, quæsi vi ab hospite de Academiæ loco (Sorbonam ibi vocant) atque petii, me ut in illam deduceret. Respondit ille, plures esse
in

in urbe; & num omnes, num aliquam è præcipuis, adire esset animus, percontatus est. Ego ratus rudem hominem, & idiotam, Collegia singula, sub nomine Academiæ sumere, rogavi, ut præcipua saltem eodie inviserem, reliqua postmodum aditurus; Sequor itaque præeuntem. Intramus vero amplam domum. Multi juvenes inerant, quorum pars gladiatoriam exercebat, pars saltabat ad numeros, alii pulsabant testudinem, alii ligneo equo infilibant, alii denique varie torquebant, jaciebantque hastas. Cum petii, quænam domus hæc esset, respondit, hanc Academiæ esse, & hic nobilitatem Gallicam institui. Istisne tantum artibus, inquam: non, inquit; & toto matutino tempore equitare etiam solent. Aversus ab illo, risi effusissime. Et, ô Musæ, inquam, itane gladiatorius ludus, aut palæstricon, occupat sacratum vobis Academiæ nomen? En profecto novos Academicos, novos Arcefilas, Carneadas, Pirrones, qui non jam nihil sciri posse docerent, sed nihil disci oportere, exemplo
H 3 suo,

Sallustius
bello Catil.

fuo, & tota vita comprobarent. Etsi enim corpus exercere, & ad arma, ac militaria opera assuefacere, juventuti præsertim pulchrum & laudabile: Tamen *cum nostra omnis vis, in animo, & corpore, sita sit; animique imperio, & corporis servitio, magis utamur*: plus certe curæ tribuendum erit illi, qui *dux atque imperator vitæ mortalium est*. ne incultu & bonarum artium inscitia obsolescat. Id vero, Gallica Nobilitas non agnoscit, cujus educatio omnis, & cultura, ad corpus refertur. Ita autem educati, quomodo doctrinæ quidpiam, & prudentiæ, multo vero minus sapientiæ habeant? Nihil legunt, præter amantium fabulas, id est (ut Lipsius alibi dixit) *nugatorum ingeniosos fetus, libros pestilentes, natos blande inficere, aut interficere juventutem*. In quo numero ex veteribus Heliodorus est, nuper vero Amadæus, Virseus, & qui nobis convitium facit, & qui

Horat. lib.
3. Ode 7.

peccare docentes
Fallax historias monet,
Ioannes Barclaius. Hos secuta infinita prope farrago, narrantium, procaces virginum mores,

In Notis
Polit. ad
cap. 10.
lib. 1.Vanoz
Sunt
Occupatio

mores, clam parentibus habita cum procis colloquia, furtivas literas, conventiones nocturnas, amplexus, oscula, ac denique fugas etiam, & absque ulla violentia raptus: omnia vero ista, si Diis placet, salva pudicitia atque honestate. Hæc uterque sexus legit, miratur, & imitatur.

Attendit Thymele, Thymele tunc rustica discit

Iuvenal.
sat. 6.

— & fingitur artibus

Horat. lib.
3. Ode 6.

Iam nunc, & incautos amores,

De tenero meditatur ungui.

Indecorum vero esset juveni, non habere virginem, quam procer, quo beatus sit vulnere, qua pereat sagitta: Non spe aut animo connubii, sed ut amore langueat, aut potius se languere simulet, crebro suspiret, continuo adhæreat, confabuletur, officiose salutet, deducat, & omnino otiose insaniat. Hoc agunt omnes, inter speculum, & pectinem, & calamistrum occupati. Si quid diei superest, datur audiendæ histrioniæ, vel pilæ ludo. Ita tempus vitæ absumunt, homines, digni profecto, quos Æacus, post mortem, jubeat cum Claudio, *alea ludere*,

Mores Sall.

Seneca
Ludo in
Clandium.

pertu-

pertuso fritillo. Et nisi quandoque bello occuparentur, certe luxuria, lascivia, otio periret,

In cute curanda nimis operata iuventus.

Iam vero quæ Cominæus memorat de vestitu, hic continuo & in dies mutatur. Nec ille solum, sed capillitium, barba, & hoc forte male habet, quod non tota faciei forma. Quamvis absque hoc satis immutantur, & quem hodie senem vidisti, cras rafa; barba, tum capillitio adscito, juvenem videbis. ita ut sæpe riderem, quæ Medea istos, tam cito recoxisset. Ultra non lubet has amœnitates & venustates persequi: quibus carere Poloniam adeo non inficior, ut gratuler etiam patriæ. Non habemus profecto istas delicias, non habemus *Mancipia in magisterium recepta*, quos nova artificia docuit *fames*, qui *gressus nostros temperent*, qui saltare, canere, ludere, & ejusmodi nugas docti, alios doceant: De gravibus & feriis Romanis dicit Cornelius Nepos, *Scimus musicen nostris moribus abesse à persona virorum principum, saltare etiam in vitio poni.* Hoc quadrat nostræ

*Mutatio vestitus
Capillitij & barbae*

*Seneca
Epist. 15.*

nostræ nobilitati, quæ curis Reipubl. intenta, his artibus non indiget; Illis qui à publicis negotiis arcentur, convenit talibus occupari. *Expedi tibi ô Caesar* (dicebat *Apud Dionem lib. 54.* *Histrionum ad Augustum*) *populum circa nos distineri.* Nam *virtus*, culta ac civilia ingenia *subditorum*, tum mentes, ad feria negotia natae, ut ille ait, *ingrate imperantibus*; quibus *boni, quam mali suspectiores sunt*; semperque his (ut vere inquit Sallustius) *aliena virtus formidolosa est*; & causam puto recte assignat Panegyristes, quia nempe *patientiores servitutis arbitrantur, quos non decet esse nisi servos.* *Tac. in vita Agric. Sallust. Inguir.*

Sed ne videar externos mores reprehendere, proprios vero consulto præterire, paucis rationem vitæ nostræ aperiam. Istud autem inprimis: *Nobilitatem Poloniam non esse urbicolam*, & mercatoribus ac opificibus relinquere hanc mansionem. Villas & paterna rura quisque incolit, magno ut infra dicam probitatis integritatisque præfidio. Porro, quamvis ruri habitantibus, non per inertiam vita perit, actioque omnis nostra, partim in Reipub. procuratione,

I

par-

*Vita rû nob.
Polonæ*

partim in domesticis negotiis occupatur. Prima, honesta, imo splendida est. altera vero, seria, innocens, ac jucunda. Publica quod attinet: Inprimis comitia obimus, non solum cum suffragii jure, sed etiam cum intercedendi potestate. Magnus vero iste magnarum mentium, gloriæ comparandæ, caritatis erga Patriam testandæ, ac boni publici promovendi, campus est. Hic enim leges conservamus; hic omnia censemus, vetamus, intercedimus; hic egregia moderatione, inter venerationem Principis, libertatisque patrocinium, bono patriæ consulimus. Huc potissimum institutio omnis nostra aptatur & dirigitur. eo fine juvenus nobilissima literas discit, ut eas aliquando, magna ingenii, judicii, & eloquentiæ fama, in usum Reipubl. promat. Promit autem rara, nec vulgari aliis gentibus, laude. Dum qua equestris, qua senatorii ordinis viri disertissimi, gravissimas sententias, dignas posteritatis memoria, dignas notitia exterorum, promunt ac proferunt; & priscae illius constantiæ, quam olim Roma in

ma in suis civibus (sed brevi tempore, neque sub principatu) venerata, magna edunt specimina. Quam dispar autem aliarum nationum πολιτεύματα? ubi in civili administratione, nihil come, nihil simplex, nihil honestum, nihil illustre, nil forte, nil liberum. Vbi nobilitas δουλοκρατία, nihil consulitur, timet multa, assentitur omnia. Vbi nulla comitiorum potestas, nulla ordinum autoritas, sed umbra & vana species consultationis, & muta ac sedentaria tantum, assentiendi necessitas, dum unus solusque censet quod omnes sequantur, & omnes improbent, dum imago vera miseri illius senatus, quem tum vidit Roma, cum amisisset non modo succum ac sanguinem, sed etiam colorem, ac speciem pristina civitatis. Et quem ita descripsit poeta.

Non consule sacra
Fulserunt sedes, non proxima lege potestas
Prator adest, vacuaque loco cessere curules.
Omnia Caesar erat.

Vbi nec sentire qua velis, nec qua sentias dicere licuit. & cum voce memoria quoque ipsa periisset, si tam in potestate eorum fuisset oblivisci,

tractatio
Reipubl.Cice. ad
At. lib. 1.
Epist. 12.expers
maxime
negotio-
rum civi-
lium.Idem Epist.
ad Octav.Plinius
Paneg.Cice. ad
At. lib. 4.
Epist. 15.Lucanus
lib. 1.Tacitus
Hist. 1.Idem in vi-
ta Agric.

quam tacere. Sed ne insultare videar alienæ miseriæ, redeo ad narrationem quam in-
cepi.

Et hic quidem primus, uti dixi, campus est Reipubl. capeffendæ. Alter vero non minus celebris, judicia nempe, ut vocantur, Tribunalitia, absque ulla provocatio-
ne. Vbi etiam supremæ civilis potestatis participes efficimur, accepto arbitrio in bona & honorem concivium, imo in vitam etiam ipsam. Cum etenim Principes curis imperii distinerentur, & jus dicere ac red-
dere in tam amplo regno non possent, pre-
cibus & necessitati civium concessere, ut delegatos iudices sibi crearent, certasque actiones eorum permetterent arbitratui. Legunt itaque, certa & stata die, binos aut singulos, ex quovis districtu: qui, ubi con-
venere, annuam potestatem retinent, sed amplam, ut dixi, & Regium quidpiam præ-
ferentem. Eximia etenim eorum majestas ac veneratio, multis legibus asserta, con-
stanti usu & consensu nobilitatis retenta ac defensa. quæ velut unicum tutamen ac præsi-

Judices Tribuna-
litij

præsidium libertatis habet judicia ista. Et quidni habeat? Certe seu ad justitiam exer-
cendam, seu ad vitandam oppressionem unius, seu ad æqualitatem retinendam fa-
cit: judicia deferre iis, qui abuti potestate tanta non possint. Brevis enim & annua est; & lege cavetur, ne prorogari aut con-
tinuari electione queat. Tertia occasio Reipubl. tractandæ est, quam exigit cujus-
que munus & officium. Sunt enim Magi-
stri finium regundorum, qui Principes equestri ordinis audiunt. Sunt provincia-
les Iudices: sunt denique publicæ securita-
tis custodes, capitanei, ut vocantur; inter istos partita est forensis omnis opera. De-
inde extraordinariæ quædam publicæ fun-
ctiones interveniunt, auctoritate Comi-
tiorum injunctæ; sed injunctæ volentibus: nam cogere, & invito munus quodcunque imponere, nemini fas est. Hæc sunt fere publica pacis negotia quibus occupamur. Bello autem aliquo imminente, promptam multi subeunt militiam. Neque tantum nomina sponte dant, sed pro opibus, equitum

peditumque pluribus centuriis & cohortibus, proprio ære scriptis, necessitati publicæ subveniunt. Res est mira, & nescio an ullis gentibus olim & nunc fueta. Certe ut expeditiones veteres non memorem, nuper cum Koniecpolius contra Tattaros moveret, præter ordinarium Reipubl. militem, qui ad subita casuum continuo alitur, octodecem millia lecti militis, ultro à privatis submissi, in castris habuit, qui eorum sumptu militarunt: Vt vel hinc appareat, ibi communem salutem omnibus esse curæ, ubi Regnum, non possessio, non hæreditas, non peculium unius, sed societas legibus devincta, sed patria communis est. Quam, aliter, ubi despota illi & domini regnant: ubi nisi emptus, nisi coactus miles militat, ubi nulla subsidia, nisi extorta ab invitis, & perdere se reputantibus quicquid conferunt in publicum.

Iam vero, ut ad alteram partem veniam vitæ nostræ, tum illorum qui à publicis curis per intervalla vacationem aliquam habent, tum qui procul negotiis ut prisca gens

morta-

Raspolite nupernic

mortalium, sibi vivunt; utrorumque, inquam, non est animus, secordia atque desidia bonum otium conterere. Seria uti dixi, innocens, & amœna est occupatio. Aut enim œconomicis laboribus tempus transigitur, dum quisque suum patrimonium diligenti industria excolit, utilius semper reddit, & pro copia exornat; dum non erubescit, alia ruris negotia, quæ infima etiam obiisse magnos viros scimus, gaudente sæpius terra (ut Plinius inquit) vomere laureato & triumphali agricola. Aut venationi indulgetur, quæ liberalis plane & jucunda in usu continuo nobis est. Aut lectioni etiam aliquantum datur, aut amicorum officiis, & mutuæ hospitalitati, aut denique solutæ curis edacibus vitæ. Dicunt nempe, & sentiunt tales cum Kochanovio nostro.

Patria rura colo: nunc fallax aula valebis;

Nil promissa equidem magna tua illa moror.

Libertas, gemmarum instar mihi, & instar arenae est,

Lydius aurifera quam vebit annis aqua.

Hic ego nec nutum alterius, nec limina servo,

Infringens duris molle latus foribus.

Nec

Sallust.
Catil.

Lib. 18.

Lib. 3.
Eleg. 15.

Nec votis exopto famem incenatus herilem,

Nec cuiquam in turba pugno aperire viam.

Nullius ad leges vitam compono, licetque

Tempora mi arbitrio ponere cuncta meo.

Et alia quæ ibi celebris poëta eleganter in laudem vitæ rusticæ subjungit. Porro, ut verissime dixit Tragicus,

Non alia est magis libera, & vitio carens,

Ritusque melius vita qua priscos colat;

Quam qua relictis mœnibus campos amat.

Verissime inquam, & vel experimento Polonia id dicere possis: cujus ego constans probitatis pietatisque studium, mores ut plurimum, priscae illius integritatis & modestiæ, totam denique vitæ rationem feriis occupationibus deditam, non alteri causæ adscripserim, quam, quod non miscemur vitiis, quæ continua illa & otiosa cohabitatio, vicissim tradit & accipit. Hinc profecto est, quod caremus depravatione illa & corruptela morum, qua plerumque scætant animi gentium externarum. Hinc quod pacem & quietem publicam patimur, nec conspirationes, factiones, turbas, bella

Seneca
Hypolito.

bella denique civilia excitamus: dum enim quisque domi suæ Rex est; dum habet, quo otium honeste ac jucunde tranfigat; dum mentem rerum præsentium cura occupat; non ille vasta animo concipit, aut meditatatur,

—— non ille Regno servit,

Ibidem.

Aut Regno imminet, spei metusque tutus.

Hæc est, contra Barclaii calumniam, morum & consuetudinem Poloniæ defensio. Quibus non venustas, ut ille dixit, sed vanitas deest: Seria enim amamus, & illis ad hæremus. Vobis, quibus (ut Senecæ verbis dicam) *omne ludicrum in pretio, quibus etiam post juventam canosque puerilitas remanet*, & qui fenes pila luditis: Vobis, inquam, hæc omnia venusta relinquimus, & frui talibus patimur, sine æmulatione aut invidia nostra.

Et hinc (inquit) sæviora ingenia.

Plane, sumus truces, feri, immanes, & denique Scotis similes, quorum sævissimas mentes, & *supra fas humanitatis, odii ac inimicitiarum tenaces*. eodem libro describit Bar-

Scotorum Inge

K claius.

Horat. lib.
2. Ode 18.

claius. *Cadem cade* (inquit) *repensare decorum, incendia alternis ignibus vindicare, nec aperto tantum Marte, sed insidiis & fraudibus agere: & denique nihil turpe aut ignobile, modo ulciscantur inimici, reputare.* Ecce Thracum mores, aut potius Scytharum (nam sunt ex Geographis, qui Scotos ab illis dicant oriundos.) Ecce Scoti, confessione popularis sui homicidæ, incendiarii, & qui fraudibus grassantur. De nobis puto illum nihil ejusmodi scivisse, & ista scribere tantum, ut tinniat verbis, vere æs Dodonæum. Sævitia igitur omnis abest. *At ingenii Benigna vena est: Ingenii, inquam, ad omnia facilis, erecti, & excitati. Musas certe passim ab exterarum gentium nobilitate spretas, & ad plebeium ordinem, ut plurimum, redactas, nos soli velut proprias putamus splendori natalium; & claritudinem generis, nulla alia ratione magis illustrari censemus, quam doctrina. Unde prima institutio nobilissimorum Adolescentum, literarius ludus & Schola est. Hac ad juventæ maturitatem detinentur, illamque egressi, peregrinationes ob-*
eunt

eunt eadem cupiditate doctrinæ. Agnoscit hoc sæpe Lipsius, & Schonæo scribens fatetur, *hac parte beatam patriam nostram esse.* Centur. 4. Miscel. Epist. 7. *apud nos* (inquit) *in omnia alia studia Nobiles versi.* Eademque Epistola, *humanitate, elegantia, omni cultu animi nos provocare, dicit, latissimas quasque gentes.* Sed quid ego dico provocare? immo, ut ipse fatetur, superare. Nam Epistola alia, ad Marcum Velsperum Germanum, (ne putes illum genti abblan- diri, quod certe ingenio tanti viri alienum) *Mirum mirum* (inquit) *Sarmatiam sic excultam hodie, vel supra Hesperiam utramque* (gnarus dico) Centur. 5. Miscel. Epist. 51. *esse. Nostri homines aliter, & veteres Cimbri* (Becani hæc assertio) *ad Cimmericas ignorantia tenebras eunt.* Huic testimonio tanti viri addo Erasmi Roterodami judicium, dicentis, *nos, & literis, & legibus, & moribus, & religione, & si quid est quod à Barbariei probro vindicet, cum præcipuis & lautissimis nationibus certare posse.*

+ Diversoria peregrinos excipiunt, longe à nostrarum terrarum ratione.

Deducuntur in sedem quæ inanis est, & plerumque perfossis ad accipiendum lumen parietibus, ventis quoque & hyemi patet. Nulli quibus decumbant lecti, non erecta ad epulas mensa, longo ac multiplici clavo paries fixus est, illic hospites farcinas, quas habent, in ordinem appendunt: multo deinde stramento sternitur solum, & hoc in illis diversoriis pro toro est. Itaque per illam regionem processuri, ad iter se comparant, quasi domum circumducant, cibos & cætera in alimentum ferunt, lectulos in rhedis collocant; ut nudis illis tectis excepti sua supellectile, & famem & frigora arceant.

Hæc quamvis multum verbis auxit, &
more

more suo (est enim, uti dixi, semper *λαλίστα* loquacissimus.) exaggeravit, non omnia tamen falsa dixit. Non sunt nobis hospitia quæ mensam apponant peregrinantibus, & quæ lectos præbeant. Sed qui perspectam habuerit rationem morum & consuetudinum Poloniæ, adeo istud non mirabitur, aut damnabit, ut approbet etiam, & ad fateatur aliter fieri non posse. Nam tenuioris fortunæ homines, lautis hospitibus non indigent. exteri vero, præter mercatores, raro nos ad eunt. Nobilitas autem tam frequentem & numerosam familiam, tam splendidum famulitium alit, ut fidem res apud externos, & rerum nostrarum ignaros, non inveniat. Certe privati homines Regum aulas sæpe æmulantur, & stipati incedunt caterva ingenti, quam nullus tam lautus caupo est, qui commode excipere possit. Commeatus in antecessum parandi sunt, qui tot viris, tot equis sufficiant. Id autem & minore impendio fit, quam si in singula capita iniquis illis exactoribus solvendum esset, & commodius multo, cum cibi exquisiti apponantur,

nantur, & ad arbitrium cujusque parati; unde etiam in exteris nationibus, qui laute & splendide vivunt, suo coquo & supellectili utuntur, immo & lectos etiam ferunt. Et nos sæpius experti sumus, quam grave sit viles semefasque dapes, & crambe recoctum pransitare, quod apponunt perditum caupones. Qui ut apud Comicum Coquus loquitur,

Plant.
Pseud.
Act. 3.
sc. 2.

— *Condita prata in patinis proferunt.*

Boves qui convivas faciunt, herbasque oggerunt;

Eas herbas herbis aliis porro condiunt.

Teritur sinapi scelerata cum illis.

Epist. 87.
& 108.

Quam item fædum ac spurcum lecti fordes pati, sæpius puris & scabiei, & luis veneræ signa maculasque præferentis? Certe, cum Seneca, *siccum panem, & sine mensa prandium, post quod non sint lavanda manus, & lectum qui resistat corpori, nullumque ejus præbeat vestigium*, malle; quam his spurcitiis uti. Nam præterquam in celebribus oppidis, quis neget ut plurimum misera hospitia esse? Quod autem de perfossis parietibus addit, falsum est: uti & alia quæ verbis attollit.

tollit. Nec tanta est molestia, quasi domus circumferenda esset, ut ille imaginabatur. Vfus ac consuetudo jam istud facile reddidit. Et apte, ac concinne, mira que celeritate omnia explicantur, atque convasantur.

+ Gens ad ferociam & licentiam nata, quam vocant libertatem.

Ferociam ad Scotos jam ablegavi, agnitam ab ipso Barclaio. De libertatis apud nos modo & statu, dicam infra. Nunc vero legem, qua nos barbaros facit, à calumnia vindicabo.

+ Adeo (inquit, ad ferociam sunt nati) ut infandæ barbariei legem, multis seculis ibi solemnem, vix nunc demum omiserint. Ea scilicet cavent, ut, qui hominem peremisset, solveretur metu judiciorum, si in jacentis cadaver projecisset pauculos

culos nummos, quorum numerus eadem lege destinabatur.

In hac iniqua criminatione nostri, quid prius accusem nescio. Certe ei & fides; & peritia, & iudicium deest; & temeraria tantum malignitas superest. Falsum enim, quod metu iudiciorum solutos homicidas, & tantum projici dicit pecuniam in cadaver occisi. Nam etsi multa pecuniaria est, decisione tamen iudicum constituitur, & (quod ex imperitia auctor omisit) additur semper, in pœnam, gravis & opacus carcer, in imo & fundo turris, anno integro & fessui-mense tolerandus, de quo pacisci, & transigere, nunquam fas est: Et convicti transactionis factæ, iterum illum subire tenentur. Neque hæc legum benignitas cuivis patrocinatorum homicidio. In recenti, ut loquuntur, facto, & crimine, capti, tum invasores, prædones, capitale subeunt supplicium. Qui vero glande è sclopeto occiderit, duplici multa pecuniaria, & biennali carcere punitur. Quid hic vero immane?

ne? quid infandum? quid barbarum? At qui audi, ô imperite, & disce, non æquitati naturali, non juri divino contrariam hanc legem; multis vero gentibus usitatam; & denique, rectæ rationi valde congruam consonamque esse. Singula hæc ut ostendam, & comprobem: Fateor quidem deberi pœnam omni sceleri, natura id dictante & exigente: sed non certæ ultionis, aut vindictæ; verum societatis, ad quam homo natus est, conservandæ causa. Nam appetitus ille reponendi doloris, quem solum vindicta respicit, non est naturæ rationali, quam solam hic spectamus, proprius, sed ei, quam cum brutis habemus communem. Unde finis verus pœnæ, ex sententia Theologorum, aut est (dicam hoc verbis Senecæ illis consentientis) *ut eum quem punit emendet; aut ut pœna ejus ceteros meliores reddat; aut, ut sublatis malis, securiores ceteri vivant.* Emen-
datio nempe ejus qui peccavit. Exemplum ne peccent alii. Securitas denique ne mali nocent bonis. Ad hos vero fines consequendos, non semper pœna requiritur capitalis.

L

Quin-

S. Thom. 2.
 2. Q. 107.
 Ar. 1.
 De Clem.
 Lib. 1.
 cap. 22.

Quin-imo & ad emendationem illa est optima, quæ postquam castigavit, poenitentia & correctioni locum relinquit: Et ad exemplum magis conducit, si longa, si diuturna est: & securitati denique sufficere potest, etiam citra mortem irrogata, si gravis sit & severa, si non conniveat, non ignoret, & ita demum infligatur, ut potestatem adimat nocendi. Quæ omnia in lege nostra palam est contineri. Ergo hinc apparet illam juri naturæ minime adversari. Sed divino forsan adversatur, quod aperte mortem irrogari jubet homicidæ. Exod. Cap. 20. v. 12, & 15. Levit. Cap. 24. v. 17. Verum in promptu est opponere, quod omnium Theologorum consensus, & Ecclesiæ approbavit auctoritas. Leges nempe Hebræis datas, alias morales fuisse, quæ præcepto Decalogi potissimum continentur, & quibus omnes tenentur Christiani. Alias ceremoniales, quibus non modo non tenentur, sed etiam prohibentur uti. Alias denique politicas, & judiciales, easque nec imperatas, neque prohibitas nobis. Inter istas

S. Thom. 1.
2. Q. 104.
Art. 3.

istas postremas ponitur hæc de homicidiis, à qua ut non discedendum temere concedam; ita hoc audacter affirmo, per illam non esse vetitum supremæ civili potestati, mitiora faciendi, pro ingenio & natura populorum. Si enim licita ei est, citra peccatum, clementia & remissio poenæ, quod nemo diffitetur: cur non moderatio & temperamentum? Non enim profecto ea necessitas est supplicii, quæ restitutionis. Nam restitutio, quia compensat injuriam, non potest parte invita à judice condonari. Poena vero, dum nihil accusatori confert, præter feram vindictæ dulcedinem, ideo & veniæ capax est, & multo magis moderationis; quam lex Evangelii minime certe prohibet. Immo cum restitutionem injuriæ, & ultionem adeo arcte restringat, certe multo magis talionem improbare videtur. Quam & in foro Iudaico tum demum exercitam, cum lædens pacisci nollet, Rabini testantur, *Et dentem pro dente, oculum pro oculo* repeti, fas esse dicunt; sed ea cum exceptione, si aliter satisfactio

non sequatur, quam & arbitrio Iudicis putant decernendam. In legibus vero Decemviralibus, recenset Lipsius, caput quadragimum tertium verbis istis *SI MEMBRUM RVPSIT. NI CVM EO PACIT. TALIO ESTO.* *Lib. 4.* Sed *pœna hæc duodecem tabularum* (inquit Iustinianus) *in defuetudinem abiit; quam autem Praetores introduxerunt, in iudiciis frequentatur.* Nempe Honoraria, (ut vocabatur) & secundum dignitatem læsi, vitæque ejus honestatem, pecuniaria mulcta æstimata. Quod si talio ista ad terrorem tantum data est Hebræis, nec unquam in usu forenfi habita; si Romanis etiam nimis rigida visa est; quanto magis decet Christianos, illa, quantum fieri potest, abstinere? qui legem gratiæ habemus, omnis patientiæ ac mansuetudinis Magistrum. Vnde quidam Capitalia supplicia verita omnino nobis esse docent, falso quidem, sed tamen non barbarie infanda, ut nos accusat Barclaius; quin potius affectata lenitate, & pro ingenio hæresis studio contranitendi. Tertium posui, multis gentibus legem ejusmodi fuisse usitatam.

tam. Quod certe ostendere perquam facile est. Nam *vetustissimi mortalium* (inquit Tacitus) *nulla adhuc mala libidine, sine probro, scelere, eoque sine pœna & coercionibus agebant.* *Lib. 3. Annal.* Postea vero corruptis moribus, pœnis & severitate legum opus quidem fuit, sed illas *verisimile est* (inquit Diodoti concione Thucydides) *mitiores etiam contra maxima scelera, initio fuisse; donec, cum propter lenitatem contemnerentur, tandem ad mortem pleraque processerunt.* *Lib. 3.* Vnde & Plinius, dum inventores rerum longo ordine recenset, *Primum iudicium Capitalis in Areopago actum esse,* *Lib. 7. cap. 56.* dixit. Et ante Draconis severas sanguinariasque leges, puto Græcos, ut plurimum capitali supplicio abstinuisse. Certe Romani valde abstinere, ut leges illæ sacratæ, tum vero Porcia Sempronæque testantur: quibus prohibitum cuicumque Magistratui, civem verberare, multo minus securi ferire, *tantumque exilium permissum in damnatos.* *Sallust. Catil.* Quod Cicero in Oratione pro domo sua, *jus proprium dicit libera civitatis.* Reges quoque Ægyptios (auctor est Diodorus Siculus) damnasse

L 3 mortis

Habentur
ad finem
Histor.
Vngaricæ
Bonfinii.

mortis reos, ad metalla aut aliud opus, fultari instituto. Et nunc in Italia, alibique, ad triremes passim condemnantur. Sed quod ad rem meam maxime facit, inter decreta Sancti Stephani Hungariæ Regis, caput 16 de homicidiis recensetur, quod totum adscribam. Si quis accensus ira, (inquit) ac superbia elatus, spontaneum commiserit homicidium; sciat, se, secundum senatus nostri decretum, centum & decem daturum auri pensas, ex quibus quinquaginta parentibus dentur, decem autem arbitris & mediatoribus condonentur: ipse quidem homicida secundum institutionem Canonum jejunet. Quæ lex etsi multo lenior est nostra, non intra mulctam tantum consistit: tamen excusari potest eo, quod profecto

Ταχευέρον ἐστὶν αἷμα καὶ ψυχὴ βροτῶν

Pecunia, anima & sanguis est mortalibus:

Et, si hæc sufficiat ad cohibenda facinora, haud opus asperioribus remediis erit. Ecce vero, tot gentium consensus absolvit nos hoc barbaræ legis probro, quod hybrida Barclaius nobis imposuit: ostenditque, ut cum Lactantio dicam, olim nefas visum,

Lib. 2.

ΣΙΝΙΟΝ

quam-

quamvis malos, tamen homines; supplicio capitis afficere. Quod certe & rectæ rationi congruum consonumque est. Nam seu severitas necessaria est, magis illa exercetur, ac ostenditur, viventium cruciatu: Mors enim arumnarum requies, cuncta mortalium mala dissolvit. Et, ut Seneca ait, impunitatis genus est, jam non habere pœnæ locum: Denique necem urgenti, responderi, cum altero Seneca, id est Tragico, potest.

Sallust.
Catil.

Seneca de
Clem.

De sine pœnæ loqueris, ego pœnam volo.

Thieste

Seu bonum communitatis spectas; Nemo dubitat (inquit Quinctilianus) quin si nocentes mutari in bonam mentem aliquo modo possint; sicut posse interdum conceditur, salvos eos esse magis è Republica sit, quam puniri. Seu ad fines alios pœnæ respicis, jam dictum est, ad illos non requiri extrema supplicia. Et denique, si naturam humanam expendis, tot affectibus obnoxiam, & eorum impulsu, ac imperu, labi & abripi facilem: necessario suadebis mitiora, & adhibendam moderationem dices, quæ sanabilia ingenia distinguere à deploratis sciat. Sed cum Barclaius incitiam ostendisset suam,

Lib. ul-
mo Instit.

Seneca de
Clem.

fuam, improbando legem non certe barbaram, sed humanam potius ac benignam, tum subjungit maligne causam ejus, ac dicit.

+ Nec tam vile (inquit) fecissent humanæ vitæ pretium, nisi, sui ingenii impetu, pro levi facinore haberent, humanum cruorem prodigere.

Solon interrogatus, cur in parricidam nullum assignasset supplicium, respondit, se noluisse pœnam sceleri ponere, quod nunquam sperasset patrandum. *Sapienterque illum fecisse, Cicero ait, cum de eo nihil sanxerit, quod antea commissum non erat, ne non tam prohibere, quam admonere videretur.* Et cum Spartanus quidam interrogaretur, quare Spartæ in adulteros nulla lex esset, nulla pœna. *Nullus, inquit, apud nos adulter est.* Vides igitur certissimum argumentum innocentiae esse, legum paucitatem, & addo lenitatem: Bonosque mores pœnis non egere, & *corruptissima Republ. non plurimas solum, sed atro-*

atrocissimas etiam leges: Cum nempe *flagrans flagitiis animus, non levioribus remediis restingendus est, quam libidinibus ardescit.* Sed frustra; nam vitio ingenii humani certum est, ea sæpius committi, quæ maxime vindicantur. Itaque in Italia, quamvis adeo non homicidia tantum, sed arma etiam, id est, instrumenta necis vetentur, nullibi tamen frequentiores homicidæ, nullibi sæviora latrocinia, nullibi crebræ magis, & ex insidiis structæ cædes. Gallia etiam, scimus, quam in cassum prohibet suetas sibi monomachias: *Et cum Parisiis essem, in tutum nemini noctu pedem domo efferre, ita omnes plateæ infestæ prædonibus, non modo spoliantibus, sed trucidantibus etiam erant.* Imputat igitur nobis, propria aliis nationibus crimina Barclaius, quorum liberabo Poloniam, vel hac unica, fida certe, & recentis memoriæ, narratione. Annis abhinc quindecim Varfaviam prope solennis electio Regis nostri, nunc feliciter imperantis, peragebatur. Ingens omnino mole & gravitate negotiorum, majestate con-

M fessus,

fessus, numero civium, splendore vario, ac pompa gentis, legatorum denique nos undique adeuntium veneratione. Quæ omnia, si apud exteros eo apparatu gesta fuissent, nescio quæ non habuissent elogia: ut est mos illorum, *qui de magnis majora loquuntur*. Peragebatur, inquam, ista Electio, ad quam præcipui è Nobilitate, stipati more gentis frequentissimo comitatu, tota Polonia convenerant; ita ut numerus ducenta millia hominum facile superaret. In tam numeroso autem populi confluxu, nulli quamvis custodes essent, nulli vigiles; urbs ipsa Varavia nusquam clausa, & quocunque tempore noctis iis pervia, qui circumcirca castrorum more stativa habuere: ad eo tamen secura & tranquilla erant omnia, ut vix quisquam vi peremptus, quin ne spoliatus quidem diceretur; idque toto sesqui mense, quo comitia illa durarunt: pacisque istius, ac quietis publicæ, unicum præsidium fuit, judicia huic fini instituta. Quæ res profecto, recte æstimanti, non minus approbat in fontem Poloniam, sceleris-

que

que puram; quam arbor illa pomifera, meditatione castrorum complexa, & intactis fructibus relicta, commendare solet Romani militis disciplinam. Audiamus vero ultra nos celebrantem Barclaium.

+ Ipsum nomen (inquit) non tantum servitutis, sed & justis ac legitimi regni oderunt.

Verum est, nos odisse servitutem; Et quidni? pestem illam naturæ humanæ, ejusque corruptæ præcipuam labem, supremam fortunæ adversæ calamitatem, poenam suppliciumque extremum mortalis vitæ, & miseriarum denique omnium malorumque fecundam genitricem? odimus pejus angue, & abominamur hoc generis humani opprobrium; amamus vero, & ut par est, æstimamus, illam, illam non dicam auream, sed quæ omne pretium longe superat; quæ animi præcipua dos, & beatæ vitæ compendium est, libertatem. Felices nos hac sorte! beatam Patriam hoc Dei

munere, & tanto beatiorem, quo rarum magis aliis populis decus istud, ignotumque bonum.

*Nam qua revisas limina dulcius
Mavortiarum maxima gentium*

Regina LIBERTAS Polono

Orbe magis Litavisque campis?

O Providentis filia consili!

O faustitatis mater & otii

Beata nutrix, ô Polona

Primus honor columenque gentis,

Quæsitâ multo sanguine gloria,

Reperta multo! —————

Vt pulcherrime cecinit incomparabilis vates Sarbievius nostras. Vivimus nempe securi: violentiæ omnis metusque expertes. Non miles spoliat, non publicanus atterit, non opprimit, non cogit ad onera Princeps. Delectus, tributa, lex majestatis unicum, ut ille ait, *crimen eorum, qui crimine vacant*. Tum delatores, genus hominum, publico exitio repertum, severa supplicia, carcer, proscripção, exilium, & denique indicta causa mors. omnia ista ignota sunt nobis,

nobis, pariter & invisa. Accedimus ad Rempubl. cum lubet. Non adacti munera subimus, non ponimus sine causa jussi. Tutum est, privatim agere. vacat periculo, gerere Magistratum, non opes, nobilitas, omni gestique honores pro crimine, non sinistra erga eminentes interpretatio, nullum ex magna fama periculum, nullum ob virtutes exitium. Ita beati agimus vitam, cui nihil addi potest ad cumulum fortunæ, nisi perpetuitas. Tali vero forte præditi, non tamen justum ac legitimum (quod impudenter Barclaius dicit) odimus Regnum. Nunquam fere eo caruit Polonia: quæ (dicam Cromeri nostri verbis) *Vnius principatum semper, præter duo exigua tempora amplexa est, bonis plerumque & moderatis, & à tyrannide alienis usa Principibus*. Hanc antiquissimam nempe, naturæ & rationi maxime congruam, usus commodique maximi, formam regiminis pridem adoptavimus, & constanter hucusque retinemus. Habemus inquam Regem, non tamen hæreditas illius, non patrimonium, sed imperium sumus. *Sedem ille Principis occupat, ne sit*

Lib. 1. De
Repub. Po-
lona.

Plinius
Paneg.

Lib. 5. Po-
lit. cap. XI.

Domino locus. Ex legibus habet imperium, non in leges; civibusque se datum arbitrat, non sibi cives. Pulcherrima vero ista & præstantissima Reipubl. forma est, & quæ sola maxime potest esse diuturna. Effatum enim Aristotelis de conservatione Monarchiarum est, τῶ τὰς μὲν βασιλείας ἀγεῖν ἢ τὸ μετρίωτερον. *Vt regna nempe ad mensuram certam, & temperamentum reducantur.* Vnde Theopompus, cum Spartæ Ephoros instituit, quantum detraxisse potestati Regiæ, tantum ejus diuturnitati adjecisse, dicitur ab eodem Aristotele. Et nonne merito? certe summa illa potestas, quæ Dei imaginem in terris præfert, firma & stabilis esse nequit, si munus suum officiumque non adimplet. Id vero tum demum optime præstabit, si ad Deum prototypon suum quam proxime accesserit. Porro, Deus ideo cuncta juste regit ac gubernat, quia bonitatis sanctitatisque suæ præscripto, quasi lege aliqua adstrictus tenetur. Lex enim, ut ita dicam, ei immutabilis voluntas est, recti & æqui exactissima regula, quam transgre-

di nul-

di nullo modo potest. Humana vero natura, cum corrupta & ad malum præceps fit, non jam à propria voluntate legem hanc petere debet, sed alterius, cujus nempe interest illam non aberrare, iudicio scriptam sancitamque, & suo assensu receptam, servare tenetur. Ideoque leges potestatis velut custodes natæ, quarum standum est præscripto. Quemadmodum autem Divinæ Majestati ac potestati nihil detrahit *ἀδυναμία τῆ ἀμαρτανῆς*: Immo quia delinquere non potentia est, sed infirmitatis, addit etiam, multumque naturam commendat; Ita & Regum non minuitur potestas legibus, quæ peccare tantum vetant, sed potius firmatur stabiliturque. Vnde qui illas defugiunt, aperte vim Regni *peccandi licentia metiuntur*. Ideoque in odio sint necesse est, & præfidium à vi, & terrore tyrannidi parare coguntur. *Ego vero (cum Sallustio) cuncta ejusmodi imperia, magis acerba, quam diuturna arbitror, neque quenquam à multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido recidat.* Sed ut pateat non nomine tantum & appellatione nobis

peccandi
nulla fa-
cultas.

Velleius
Paterc.

Lib. 4.
Polit. c. 4.

nobis Reges esse, & aliis Europæ Regibus potestate æquari, paucis illam edisseram. Scitum autem est illud, triplicia jura (nam Aristotelis partitio maxime perplacet) potestatis civilis & imperii esse. Primo consultationem de rebus quibuscunque & negotiis; deinde judicia sine provocatione; postremo, jus legendorum magistratum. Ad hæc tria, tota regiminis ratio, & Reipublicæ administratio, commode potest revocari. Nam jus primum consultationis, seu ad pacis tempus pertinet; condendo leges, promulgando edicta, cudendo monetam, publica opera procurando: seu belli suscipiendi, gerendi, finiendique negotium sustinet; & tum utitur potestate delectus faciendi, sciscendi tributi, foederum ineundorum. Ius alterum judicandi, aut publica peragit, majestatis, perduellionis, peculatus crimina; aut privatas decidit, juris & facti, causas. Tertium denique potestatem creandorum Magistratum, largiendorum honorum, beneficiorumque continet. Reges itaque Poloniæ, prima duo jura,

jura, conjunctim cum Senatu & Equestri ordine, habent. Tertium soli, sine partecipe aut socio, obtinent. Comitiorum nempe auctoritate, consultatio omnis peragitur; ita tamen, ut quicquid sancitum sit, nomine Regis promulgetur, & absque ejus assensu concludi nihil possit. & ipse supremus fit belli dux, atque Imperator. Iudiciorum partem sibi ipse retinuit, partem Tribunali concessit, non ab simili Gallico Parlamento. At honores & beneficia cuncta, sacri profanique ordinis, largitur ipse ex arbitrio. Ingens vero hoc, & Principum præcipuum munus, tanto vero in Poloniæ regno amplius, ac splendidius, quo beneficiendi occasio, materiesque major est. Plurima sunt etenim, qua honoris & dignitatis, qua commodi maximi, beneficia; ita ut præfecturæ, quas Starostias vocamus, multæ, provinciarum ad instar, sint, totusque earum proventus, possessoribus obtingat, sed ad vitæ tempus tantum concessus, ut, demortuo præfecto, redeat sub arbitrium Regis, continuamque largiendi, ac

N bene-

benefaciendi, occasionem præbeat. Hinc autem apparet, Reges nostros æqualem plerisque Regibus Europæis potestatem obtinere, alios vero etiam superare. Nam Germaniæ Rex, qui vulgo Imperator audit, tum Hungariæ, Bohemiæ, Daniæ, Sueciæ, Angliæ, bellum indicere, tributum sancire, leges ferre ac promulgare, absque comitiis nequeunt: nisi forte violato jure, & temeratis patriæ institutis. Et hac parte pares sunt Regibus nostris: tam ampla autem, nec circumscripta benefaciendi potestate, etiam multo inferiores. Duo tamen sunt regna, quæ nunc *παμβασιλείαν* præferunt (nam minutos illos tyranniones, quales Italia habet, *δημοβόρας* sciens omitto) Gallicum inquam, Hispanicumque. Cæterum, dum utriusque primam constitutionem expendo, invenio, in primis regnum Galliæ temperatum fuisse, auctoritate eorum, quos Pares vulgo vocant. Horum enim *tanta fuit olim auctoritas* (inquit Vincentius Lupanus) *ut de rebus omnibus ad Rempubl. pertinentibus, ad eos referret Rex; penesque eos esset*

Regnum
summæ
potesta-
tis.
populivo-
ros.

Lib. I.

rerum

rerum summa, & æqualis prope cum Rege dignitas. Idem secundo libro. Nostrates, inquit, de magnis, gravibus, & ad Rempublicam pertinentibus rebus, consultaturi, celeberrimum trium ordinum conventum, olim habebant: Nobilitatis, Sacerdotii, Plebis. Fuitque tempus, quo omnia ad illum referrentur; nempe, si de pace incunda, bello inferendo, regni procuratione alicui mandanda, & vectigali exigendo, ageretur, quod, Philippo Valesio regnante, communi trium ordinum consensu sancitum est. Claudius quoque Sefellius dicit, triplici freno, summam Regum Galliæ potestatem, coerceri; Religionis nempe, Iurisdictionis, & Politicæ: idque deducit, & explicat. Hispaniæ vero Imperium ex multis nuper coaluit regnis, & provinciis, quæ suas leges, ad cohibendam dominationem, habuere; & nisi illis spoliata essent, certe Principatus potius, quam adeo soluta legibus Monarchiæ, formam effecissent. Vis nempe, & oppressio, & quidquid strictus tueretur ensis, in causa est tam ex legis dominationis. Alioqui Asiatica tantum, regna ista fuere, olim & nunc, indefinitæ,

N 2

&

& nullis legibus circumscriptæ, potestatis. Europæis vero populis, ἀνομιὰ δεσποῖα, in-
 visa semper, & ægre tolerata. *Servirent itaque Syria Asiaque, & sœtus Regibus Oriens:*
 (dicebat olim, apud Tacitum, magnanimus ille, & vere Civilis.) at nos servitium pati
 non possumus, possumus vero Principatum, & Reges, qui non dominationem, & ser-
 vos, sed rectorem, & civis cogitarent. Et nonne merito hanc imperii formam elegimus?
 Certe, si eadem apud alios obtineret, ista temere bellandi libido, ista concessa popu-
 lorum latrocinia, istud, ut Seneca dicit, *occisarum gentium grande scelus*, cessaret facile;
 neque sub onere, & jugo, tot calamitatum, gemerent miserrimi populi, si absque assen-
 su eorum bella non susciperentur, & im-
 mensæ cupiditati ambitionique Principum, aliquem obicem, leges ponere pos-
 sent. Vti quidem, apud nos ponunt, salu-
 tari prorsus instituto. Non tamen ideo, ut
 tu Barclai, more tuo, seu ignarus erras, seu
 prudens fallis,

Rex

+ Rex ad patrias leges, vi & armis ad-
 igitur.

Quinimmo gratulor Patriæ meæ, tales
 Principes hactenus ei contigisse, qui non
 se supra leges esse, sed leges supra se rati,
 nihilque detrahi hinc majestati suæ merito
 reputantes, vi & armis ad observationem
 illarum nusquam fuerunt adigendi. Gratu-
 lorque iterum toto isto tempore, quo Po-
 lonia Regni nomine censetur, nisi semel
 temeritate paucorum mota in Principem
 arma, sed tumultuario impetu potius, quam
 justo bello; quod intra exiguum tempus, si-
 ne clade mutua, sine offensis, placidè con-
 quievit, nullo relicto mali fomite ac scin-
 tilla. Non sumus ergo Monarchomachi,
 quos pater Barclaii prolixo, nimiumque de
 fortuna Regum sollicito, scripto oppugna-
 vit. Immo quam simus φιλοβασιλικοὶ ostendit
 cujusdam regis nostri dictum, gloriantis,
 velut propria & non vulgari aliis laude, se
 infidiarum metu omni solutum posse in
 gremio subditorum tutum securumque

N 3

som.

exlex do-
 minatio.
 Tacitus
 Hist. 4.

Tac. 12.
 Annal.

Rok

Regum
amant

somnum capere. Et profecto benevolentiae erga Principes publicae, non alibi invenias majora certioraque argumenta. Quid majus, quam cum nobis, non, *ut ceteris gentibus, quae regnantur, certa dominorum domus* sit, nec intra illam quærere Reges, nec tanquam necessario hærede contentos esse oporteat: Cum, inquam, *imperaturum omnibus, eligere possimus ex omnibus*; tanta tamen veneratio & amor erga sanguinem regium hæctenus semper fuit, ut illum suffragiis & electione præterire pæne nefas putaremus. Immo etiam intra claustrum Monastici septa inquisivimus stirpem regiam; & cum deesset proles mascula, non alia lege Valefio, & post Battorio sceptrum detulimus, quam ut in consortium ejus ultimam Jagellonidem assumeret. Et denique illa potissimum ratio majores nostros impulit ad cooptationem domus Suedicæ, nunc feliciter nobis imperantis, quod nempe materno sanguine Jagellonica esset. *Ut vero omittam, quæ plurima adferre possem, Principibus exhibita testimonia gratæ & aman-*
tis

Tac. 1.
Hist.

Plinius
Paneg.

Casimirus Monachus
in Regem eligitur

tis Patriæ: certe rarum est & illustre istud, quod nuper post excessum Sigismundi III præcipua Nobilitas toto interregni tempore, lugubri & pulla veste usa sit. Ita ut dum isto habitu, tot millium confessum, in Comitibus Electionis, vidissent gentium exterarum legati, stupuerint ad tantum vel venerationis, vel amoris erga Reges indicium in populo præsertim libero, & nullius hæreditati subjecto. Et ne finem faciam proni hujus erga Principes affectus ac inclinationis nostræ, facit tuum, Rex serenissime, (nam te hoc loco merito alloquar) tuum, inquam, imperium; quo huic & futuro seculo, ut tranquilli, benigni, moderatique regiminis præbetur exemplum, ita à nobis prompti obsequii & publicæ in te benevolentiae rarum statuitur documentum. Non perdis, inquam, ô benigne Princeps, operam, dum ita cum civibus tuis, tanquam parens cum liberis vivis. Refertur tibi gratia, & quo te antequam imperares amore omnes sunt prosequuti, eodem in imperio prosequuntur; Quem tamen

huic
dole

tamen per singula signa, & argumenta, non opus est recensere: Cum & tibi constet omnium memoria, & nos jactare velut magna non deceat, cum longe majora merearis. Satis est, quod isto tuo, nostroque exemplo, potissimum comprobetur, à nullis *magis Principem amari, quam qui maxime dominum gravantur.* Et cum vere Thales dixerit, inter rarissima quæ videntur, esse *Τύραννον γέγοντα*: Ita nihil frequentius, quam amorem civium, erga bonos benignosque Principes: *neque mirum, eos etiam ultra privatas necessitudines amari,* quia in illis, nostram vitam, nostram incolumitatem amamus. Unde cum illi nos tributis & exactiõibus, & mille injuriis non opprimant; nos illis non infidiamur, non seditiones molimur, non rebelliones concitamus: quorum exempla, si unquam, certe his temporibus, omnibus fere Regnis, adeo crebra ac funesta sunt, ut pudor sit, & unicum dedecus seculi nostri, nominisque Christiani maximum opprobrium. Certe & Gallia vixdum requievit, à continuis factionibus tumultuantium

aut

aut belligerantium Principum. Hispaniæ imperium ardet ubique civilibus armis; & vel maxime tua, ô Barclai, Britannia Symplegadam more colliditur, cum tot furias facesque belli intestini nuper accendit: tamque longo, tam cruento diffidio evertit imperium, & Regem omni jure ac potestate spoliavit. Maxime autem populares tui Scoti, qui Principem, se ultro illis permittentem, scelere turpissimo ac perfidia, post longam licitationem, vendere Anglis, postquam multis injuriis & contumeliis prius captivum affecerunt. Quamvis istud profecto non sine magna vindicis justitiæ admiratione. Ut qui delatum populi arbitrio Ecclesiæ dominium, tam avide arripuerunt, illi ab eodem exuti omni potestate, in-posterum precario reges sint, aut ne sint quidem, frustra Casaubono Schisma Anglicanum defendente, dum in argumentum divinæ voluntatis, factum velut approbantis, dicit (in Epistola multifariam falsa ad Frontonem Ducem Soc. IESV:) *Nam ex ἀδελφῶν (inquit) mutatio-*

O

nem

Non sine
Deo.

Plinius
Paneg.
Plutar. in
septem Sap.
Conviv.
Tyrannum
se-
nem.
Seneca de
Clem.

nem hanc Anglicanam esse factam, longa pax secuta, quies publica, inaudita felicitas, primo Regina Elisabetha, deinde Regis Jacobi, videntur probare. Malacia nempe & Halcedonia brevis ista fuit, his temporibus datura, quas videmus, tempestates. Cum caput Ecclesiae male constitutum; alii adigunt ad assensum impiorum dogmatum, quae suo arbitrio condidere: alii nullum regimen, & infinitam volunt, credendi quod velis, licentiam. Vtraque vero ratione, quam male tranquillitati ejus regni consultum erit, tempus ostendet. Sed ad coeptam Apologiam redeo.

*Scutum ob Anglorum
peruicaciam*

+ Nobilitas (subdit) tristibus praerogativis se ipsa donavit, quibus possit sibi invicem, & impune nocere.

Cum multitudo coalescere in unius populi corpus, nulla re quam legibus possit: Cum ne latrones quidem sine justitia sociari posse, merito dixerit Cicero. Barclaii tamen tanta amentia & stupor est, ut populum gentemque
fine

sine jure dicat vivere. Nam, dum impunitatem scelerum, & nocendi licentiam nobis imponit, quid aliud nos, nisi *adversus* facit? Tanta vero vel inscitia, vel malignitas seipsam satis prodit, & refelli non indiget. Cum praesertim, quae argumento huic vicina de nobis dixi, satis superque falsi condemnent repetitam hanc calumniam. Ad-
dit vero:

+ Quippe Principi non satis juris est, ut, quod peccaverint, ipse vindicet.

Ex sententia Lycurgi dixit alibi Cicero. *Premio & poena Rempublicam contineri. Omnino vere. Nisi quod virtutis studium, comodi specie excitare satius putem, quam metu extorquere. Nam & facilis aestimatio est, quanto potiora sint, sponte suscepta, quam terrore expressa officia; Et manifestum, quod praemia bene agere stimulent; poenae vero jubeant tantum, non peccare. Non satis autem, non delinquere, si & bene mereri non studeas. Ideoque insti-*

*Epist. ad
Brutum.*

Plinius
Paneg.

Idem.

tuto patriæ, Principibus nostris, permis-
sum magis *beneficiis, quam remediis, experiri in-*
genia nostra; quia sufficere ad innocentiam,
virtutemque putavimus, *si profit bonos esse,*
cum etiam sit satis abundeque, si non noceat. Ac-
cendunt itaque potius voluntates nostras,
quam adigunt. Beneficentia, illicitum inci-
tamentumque præbent virtutis; præmia
ipsi largiuntur, poenas vero ad leges & ma-
gistratus transmittunt: Et denique ea po-
tissimum parte ostendunt potentiam suam,
qua proxime ad Deum accedunt, cui pro-
desse, non voluntatis tantum est, sed natu-
ræ. Hoc est utile, hoc civile imperium.
Nam & *Regibus certior est ex mansuetudine secu-*
ritas: Et subditi tutiores sunt, constricto
non nihil cohibitoque imperantium ferro.
Principum enim servitia, bellum est, inquit Sene-
ca. Et scimus quantas illa sæpe strages ci-
vium ediderit, quid lex illa Majestatis, tam
severe, tam acerbe exercita, intulerit Rei-
publ. Romanæ: quam levi, quam indigna,
quam iniqua causa, illustrium virorum sup-
plicia memorentur. Scimus vero etiam,
quam

Seneca de
Clem.Seneca de
Clem.

quam crebra sint apud exteros: Vbi emi-
nentiorum papaverum capita decutiuntur
semper, ubi non unus Aratus, Silanus aut
Sejanus vel neci deditur, vel carceri inclu-
ditur. Nec inquirendum,

— *quo cecidit sub crimine? quisnam*

Delator? quibus indicis? quo teste probavit?

Nil horum. Verbosa & grandis epistola venit

A Capreis. —

Juvenal.
sat. 10.

Terrent nos profecto hæc exempla, & ab
illis merito cavemus. Solenni illa legis no-
stræ regula, *Neminem captivandi nisi jure vi-*
ctum. Et si vero temperamentum istud se-
veritati nimix ponit obicem, nihilum ta-
men officit justitiæ, neque detraxit quid-
quam auctoritati Principum; quibus potif-
simum judicium de capite civium commit-
titur; quod cum Senatu quidem peragunt,
sed decernere tamen solent, magis expen-
dendo, quam numerando sententias. Quod
certe ostendit, satis esse juris Principibus
ad vindicanda scelera, contra quam Bar-
claius sueta imperitia dixit.

O 3

Maxi-

Maxime sibi (inquit) credunt.

Plant.
Pseud.

Hic quid oppugnem nescio, nec quo sensu ista dicantur agnosco. *Mihi ego video, mihi ego sapio, mihi ego credo plurimum;* ait apud Comicum oculatus testis. Oculis enim suis quisque credit maxime. Et alioqui pauci sunt profecto, qui suo diffidant iudicio. Certe non tu ex iis Barclai, cujus confidentia vel hoc scripto apparet, cum imperite, audacter tamen ἀλαζονικῶς ἢ θερασέως dixisti multa. Cæterum, si nobis potissimum credimus, id est, popularibus, conterraneis, & notis hominibus, hoc sensu certe extra culpam sumus. Nam externis quidem & ignotis plus credere, stultitia esset. Et *vaser ille Siculus insusurrat, Epicharmus Cantilenam illam suam* ἡΐφε, ἢ μέμνασο ἀπισεῖν, ἀεθρα ταῦτα τῶν φρενῶν. Ergo Scotis diffidimus, utpote lucelli avidis captatoribus, meritoque putamus fidem etiam in quæstu iis esse. Sed non immoror, & propero, ut vindicem Patriam ab infami calumnia, quam per impudentiam maximam inuffit Barclaius.

Superbe
& arroganter.

Cicero ad
Att. Epist.
18. lib. 1.
Vigila, &
memento
diffidere;
artus sunt
isti mentium.

Nec

+Nec minor (inquit) libido est libertatis in moribus, vitæque incivili, quam in religionum, & cælestium rerum sensu; de quibus, ut placet, & sentire volunt, & loqui: scilicet immani fiducia sui, quibus sapere alieno ductu pudet. Hinc in diversa hodie scissæ mentes, errorumque omnium labe, quicunque antiqua secula polluerunt.

Qui hactenus nulla laude dignatus est Poloniam, immo omni complevit vituperio, gentemque nostram fecit,

— *Monstrum nulla virtute redemptum*

Juvenal.

A vitis

Quid miri, si reliqua pari affectu subjungit? Hoc nempe deerat contumeliæ, ut quibus paulo ante justitiam eripuit, eos nunc religione spoliaret. Verum ut falsitatem ejus omnem hactenus revici, ita & hanc refellere in promptu est. Omnia namque

que

Poloni in fide
et Religionē Cæstr.
vix nationibus
pessantes

que potius eripi patiar Poloniæ, præterquam veram ac germanam pietatem. Immo firmiter & fidenter assevero, inter omnes Europæ populos, quos hæreseos afflavit contagio, nullam esse præ nostra gentem, quæ Catholicæ religioni constantius adhæserit, nullam quæ cultus Divini, pietatisque publicæ, antiquam & à majoribus acceptam rationem, majori studio & ardore, hucusque profiteatur. Denique nullam, quæ majori prudentia, moderatione, innocentia, in hac seculi præsentis hæresibus infecti calamitate versata sit; & quæ, in religione turbata, immotam pacem; in dissensu animorum, consensum civium; inter inquieta novis rebus ingenia, publicam tranquillitatem conservavit: Eo quidem successu, quem nunc, Regno maxima parte avitæ fidei restituto, læti contuemur. Sed ut id ostendam, (nam profecto meretur res tanta uberius referri) inprimis nullam apud nos hæresim natam dico. Peregre venit hoc malum, & incunabula ei primum Germania dedit; deinde illa vere nu-

tricula

tricula non solum, ut olim Poëta dixit, *Causidicorum*, sed hæreticorum etiam *Gallia*. Ab exteris nempe, à quibus semper aliquid monstri hausimus, hoc venenum. Cui temporibus illis majores nostri præsentissimum remedium opposuere: occluso nempe omni aditu novis doctrinis, & poena constituta in eos, qui illas discerent, adferrent, seminarent. Nam inprimis, Vladislao Jagellone, anno M C D X X I V, cum nempe in Bohemia nova dogmata pullularent, acerbis poenis hæresis prohibita, confiscatione bonorum, imminutione capitis, & quod sequitur, in captos & pertinaces, capitali supplicio: *Vt nempe* (legis expressa verba) *quos censura Ecclesiæ non terreret, humana severitate multarentur*. Paulo post eadem edicta repetita, & sub Sigismundo primo, anno M D X L I V, peregrinatio quidem, quæ ante huic fini vetabatur, concessa; sed poenis & iudicio subjacere iussus, si quis *rediens* (verba item legis) *qualescunque novas doctrinas aut libros subministraret, & uti illis vellet*. Sigismundi Augusti temporibus, cum jam

P

vicina

Anny chr. 142

An. chr. 1544

nunc à novitiis istis impugnatur, historiæ, legum, actorum publicorum, totiusque antiquitatis testimonio, agnitum comperitque est; tum detecta novitas, & facile spreta; plurimique resipuere, & derelictam repetiere veritatem. Restituta igitur templa, cultusque in illis Divinus, Catholica pietas aucta, & hæresis maxima parte abdicata. Spes porro manet non vana, redituram & reliquis mentem, & *unam fidem, unum baptisma*, indivisamque Ecclesiam fore, modo persistat Polonia in fraterna ista quiete ac concordia. Et certe nuper Rex noster, ad tollendum religionis dissidium, celeberrimum conventum Torunii indixerat; id decere existimans felicitatem temporum, qua, illo imperante, Polonia fruitur; ut quemadmodum domitis hostibus, pax est patriæ restituta, ita quoque mentium animorumque esset, uno ore, una lege, ac præscripto, Deum venerantium. Quamvis vero votis optimi Principis, & expectationi multorum eventus non responderit; tamen cum ego, nobilitatis nostræ pacata

inge-

ingenia, dum exoletam prope hæresim, dum studia quiete & mora multum temperata expendo, negotium hoc futurum nequeo desperare; si ab illo, quantum potest, arcerentur illi, quibus vel fovere expedit, vel certe non est integrum, schisma relinquere. Tales autem sunt Ministri, & Civitatum delegati: dum illi commodi, existimationis, sacerdotique retinendi; hi vero mutationis, & turbarum metu, tueri ac defendere malunt qualemcunque modo jam communem & receptam fidei rationem. Optandum igitur esset, iterum hoc negotium redire ac repeti; semotis quantum fieri potest istis, auctoritate Principis; sedulaque magis cura, cum primoribus Nobilitatis transigendum. Neque profecto causam video, cur amoveri non debeant, aut Ministri, adeo studio litigandi infecti, penes quos nulla est potestas discernendi, quomodo intelligendæ sint scripturæ; aut Civitates, quas, & difficile est ad consensum revocare, & indignum, tanquam æqualis cum nobilibus juris, ad

unum conventum vocari. Sed hæc Deo permittenda. Nunc vero, ut isto intervallo ad Barclaium redeam, facile, ex his quæ dixi, apparet, quam inique nos impietatis accuset, & irreligionis; quantoque verius ista, quæ nobis imponit, de aliis Europæ populis, & vel maxime de Britannia, id est, Anglia & Scotia dicerentur. Scotia, inquam, ubi vere mentium σκοτία est, & spissa caligo, ubi ἀνάθαρσία catarorum, & purissima illa impuritas regnat: ubi vix ullum vestigium Christianæ pietatis, & profanata ac everfa religio omnis vetus: nova vero *in diversa*, ut dicit Barclaius, *scissas mentes ad publicam discordiam agit præcipites, &*

Horat. lib.
1. Ode 35.

Ad arma cessantes, ad arma

Concitat, imperiumque frangit.

Sed pauca, quæ adhuc restant, pari affectu de nobis à Barclaiio dicta, expendamus.

+ **Quisque** (inquit) in suæ familiæ laudem intentus est, præsertim si in externos incidit, & expertes suarum fortunarum. Certe

Certe propriam familiam ornare omni laude, nec contentum esse relicta à maioribus gloria, id demum est generosum esse. Neque puto tam amens fuit Barclaius, ut hoc in vitio poneret. Potius ostentationem in nobis accusat & damnat: *Quod si quid subinane, & non ἀφιλόδοξον*; si, inquam, aliqua jactantia est, profecto non de nihilo est; neque similis illi Scotorum, se passim regia stirpe ortos dicentium; tam vere utique, quam Pallas, aut nescio quis ille Claudii libertus, regibus Arcadiæ oriundus erat. Et cum nemo eorum dignum quidpiam ea, quam fingit fortuna, præferat; omniumque rerum inops, & sæpe mendicus fit; *majori cachinno excipitur vulgi*, quam ille inopinatus Stoicorum Rex irridetur à Plutarcho: qui cum magnifice dixisset *Ἐγὼ μόνος εἰμι βασιλεὺς*; mox, egestate fortis suæ admonitus, philosophaster misellus chlamydem poscit, & integumentum, dicitque *† γάρρηγὼ ἢ βαυβαρίζω*. Sed, hac occasione, lubet pauca de familiarum laude at-
texere. Et primo Nobilitatis nostræ de-
cora

Cicero ad
Att. lib. 2.
Epist. 17.
inappe-
tens glo-
riæ.

Juvenal.
In libello
contra Stoi-
cos magis
inopinatio
quam Poë-
tas divites.
* Ego so-
lus Rex
sum.
† Nam ex
frigore
contre-
misco.

cora & ornamenta, deinde opes, postremo splendorem referre. Quæ etsi mira forsan exteris videbuntur, non opus tamen iudico, anxia veritatis pollicitatione fidem stipulari: Cum in re inquiri & nosci tam facili, & in hac luce temporis, nullus possit esse mendacio locus; cuius usu cum natura ac consuetudine mea prohibeor, tum Patriæ etiam causa: Non minus enim illa falsa prædicatione, quam aperto vituperio læderetur.

Natalium itaque honor apud nos eximius est, & plerisque gentibus antecellit, plures ob causas. Prima est, quia avita nobilitas, & ab ipsa gentis nostræ origine cæpta, sola successione continuatur. Nul- lum jus adoptionis habemus; Nobilitatis prærogativa ægre plebeiis hominibus confertur; & externæ, illustres quamvis familiæ, difficulter admodum ad jura gentis admittuntur: consensu nempe unanimi omnium ordinum, qui nisi magnis meritis obtinetur. Suetonius dicit, Augustum *magni existimasse, sincerum atque ab omni colluvione peregrini*

regrini ac servilis sanguinis, incorruptum servare populum, ideoque civitatem Romanam parcissime dedisse. Sequitur plane hac parte maximi Principis iudicium Patria nostra; ideoque veterem conservat nobilitatem, supra aliorum populorum morem, ubi solo arbitrio Regum, homines vilissima sæpe origine, & terræ filii, ad nobilitatis decus extolluntur: ubi (ut Satyricus dixit) *una Quiritem vertigo facit, & prout complacuit hero*

Persius sat. 5.

— *Momento turbinis exit*

Marcus Dama. —

Vbi denique exteri consulto accersuntur, ad supremas dignitates evehuntur, ut graves nempe sint patritiæ Nobilitati. Apud nos vero (dicam Plinii verbis) *Nobilitas non obscuratur, sed illustratur à Principe; & magnorum virorum Nepotes ac posteros, nec terret ipse, nec pavet, quinimmo honoribus amplificat, atque auget; & in usum Reipublicæ promit.* Altera causa est, quod nothos & spurios nec ad familiæ nomen, nec ad hereditatis sortem admittamus. Aliter quam apud exteros, ubi fere extra probrum est, taliter nasci. Et rege

Plinius Paneg.

Q

præ-

Horat. lib.
Epod. 4.

præfertim, quamvis extra matrimonii legem, fati, adeo non velant hoc dedecus, ut etiam jactent, præferuntque insignia parentum, levi signo addito, id est, linea transversim ducta: At *Fortuna non mutat genus*. Et quantumvis amplæ opes ac dignitas, emaculare certe nequit hanc turpem notam. Vnde nos merito abhorremus, & abominamur flagitia ista tori: adeo quidem, ut si quis concubinam duxerit, prolemque post initum matrimonium susceperit, non spuria illa quidem, sed ignobilis tamen censetur; & hereditatem adire nullo modo potest. Hac ratione consulitur honori intaminato familiarum, quæ vetustissimæ sunt nobis, & omni laude ac dignitate splendidæ. Tertia causa possit assignari, quod titulorum nominumque discrimina illa, quæ antiquis ignota, nunc apud externos passim obtinent, non habemus, & nuper lege usurpare prohibemur. Non Duces, inquam, Marchiones, Comites, Barones, & ejusmodi cognominum quisquillas, fatifcente imperio Romano, id est, ipsa tempo-

temporum barbarie ortas: Quæ si ultro ab externis Principibus delata quidam acceptavere, aut non sprevere potius, non tamen ordinem in Republ. faciunt separatim, nec ultra equestrem honorem, ultra claritudinem generis ac splendorem majorum quidquam eis aut juris, aut dignitatis accedit. Dignitas enim omnis à Magistratibus, muneribus, officiisque publicis manat; & inter vere nobiles, honor natalium per se indistinctus est; magno ubique æqualitatis libertatisque præsidio. Certe & apud Romanos jus imaginum, & patritiorum honor, non aliunde quam à Magistratibus fuit: Consulatu nempe, Censura, Prætura, Ædilitate. Isque ad posteros sola successione derivabatur, & non amitti, non adimi poterat. Quid hoc vero, inquires, veræ generis claritudini aut vetustati officit? officit certe plurimum: Titulis enim istis, quibus apud externos honor familiarum constat. non personæ, sed possessiones & patrimonia, stultissima prorsus ratione, insigniuntur. Ita ut Illustri quamvis sanguine, ac

ne, ac stirpe creti, nisi hæredes sint & successores bonorum, amittant titulos parentum, qui ad emptores vili sæpe origine homines, una cum patrimoniis transeunt. Et ita honor olim virtuti datus, & illi soli debitus, cedit pecuniæ quocunque quæstu comparatæ. Illa & genus & splendorem confert, & efficit, ut solo censu tota nobilitas constet. Ideoque merito suspecta est, & non æquiparanda nobis, qui inempto & gentilitio honore gaudemus. Apud Romanos olim quam aliter! Certe si imagines in atriis collocatæ, id est, *expressi cera vultus majorum, cum affixis hostium spoliis, & rerum gestarum titulis monumentisque* una cum domo ad emptorem transfirent, non tamen in gloriam aut decus emptoris cedebant: quinimo *erat hæc (inquit Plinius) stimulatio ingens, exprobrantibus tectis, quotidie imbellem dominum intrare in alienum triumphum.* Hæc ratio deberet quoque apud externos obtinere, ne aut clarissimorum virorum posteritas, parto à parentibus splendore excideret, aut novi homines in eorum decora & insignia titulo-

Plinius
Lib. 35.

Ibidem.

titulorum irreperent. Cæterum antequam hoc de nobilitate finio, leve quamvis, dicendum est tamen (nam id sæpe exteri mirantur) quare nempe omnes videamur esse cognomines, communi illa in ski nominum terminatione. Obiter igitur causam accipe: quia nempe patronymica & possessiva apud nos ita fere definunt. Vnde exempli causa Hispanicus nobis est Hiszpanski, Polonicus Polski, sic Tenczynius, (quod nomen celeberrimæ apud nos fuit familiæ) Tenczynski, &c.

Opulentiam familiarum dum referam, nominibus earum abstinerebo. Nam singulas recensere longum nimis operosumque esset: paucas excerpere, invidiæ ac offensæ obnoxium. Hoc vere in universum affirmo, non esse præ nostra gentem, quæ propius ad magnitudinem illam opum Romanarum accedat, æmuletur, & in multis æquet. Possessiones & latifundia agrorum, non dicam, cum Persio, privatis hominibus tanta esse, *quantum non milvus oberret;* sed quæ multorum sui juris & potestatis in

Q 3

Europa

Epist. 89.

Europa principum ditiones longe multumque superent. Magna illa sunt, & vere admiranda, quæ Lipsius, testimonio veterum, de privatis Romanorum opibus dixit. Et præcipue dum Senecam adducit, Romanorum avaritiam insectantem ac dicentem: *Ager uni domino, qui populum cepit, angustus est? Quousque arationes vestras porrigetis, ne provinciarum quidem satione contenti, circumscribere prædiorum modum? Illustrium fluminum per privatum decursus, & amnes magni magnarumque gentium termini, usque ad ostium à fonte, vestri sunt. Hoc quoque parum est, nisi latifundiis vestris maria cinxistis; nisi trans Hadrianum, & Ionium, & Ægeum vester villicus regnat: Nisi insula, ducum domicilia magnorum, inter vilissima rerum numerentur. Magna, inquam, ista, & tanti imperii amplitudine digna, illique soli propria. Polonia non tam late regnat, ideoque nec mirum, si etiam privati angustius possideant. Attamen multorum avita patrimonia tam ampla sunt, ut si sparsæ per varias regni partes possessiones jungerentur, facile provincias viginti, immo & triginti-*

triginta milliariorum (quæ nobis ejusdem sunt cum Germania mensuræ,) efficerent. Novi multos, qui centum, ducentos, trecentos, & amplius pagos, oppida viginti, immo & triginta possident. Sunt non pauci, qui, è ditionibus propriis, mille pedites, equites item mille levis armaturæ, quos Kosakos & dragones vocamus; immo sunt, qui tria, quatuor millia possunt educere: Inter quos partitus est ager, ut modico addito stipendio ad omnem nutum heri militent. Quo ipso certe ad eam mensuram divitiarum valde accedimus, quam Crassus defuit; qui (ut Plinius dicit) *negabat locupletem esse, nisi qui redditu annuo tueri legionem posset.* Reditus vero ipsi ex tam amplis possessionibus maximi sunt, sed non tam pecunia æstimandi (quanquam & ista abunde suppetit) quam copia & affluentia omnis annonæ, omniumque rerum. Immensa quippe illa est, & si eo pretio veniret, eaque parsimonia absumeretur, qua apud exteros, certe facile illos, qui antonomastice olim divites vocabantur, quos Plinius recenset

Lib. 33.
cap. 10.

censet lib. 33. cap. 10. facile, inquam, æquarēmus. Paucis quædam libabo. Messes, quas nos sexagenis manipulis solemus computare, tam abundantes, tamque optimæ sunt, ut filiginis & tritici ex autumnali fatu, multi decem, non pauci viginti millia, immo quidam & multo amplius sexagenarum (liceat mihi sic substantive efferre,) demetant. Tantundem vero ex vernasatione hordei, avenæ, & omnis generis frugum. Sexagena vero triturrata duos fere medimnos exhibet; quibus si pensio frumenti, quam coloni annuatim multis in locis magno numero pendunt, addatur, facile inde proventus ingens poterit æstimari. Quid dicam de aliis commodis, quæ res rustica & agricultio suppeditat? quid de variis pecoris numero ac emolumento? Cum in majori Polonia, ubi res pecuaria viget maxime, triginta ovium millia quidam suis in prædiis hyemaverit? In Russia vero, quot armenta boum? Moris est, septennio quovis redeunte, decumam partem à subditis omnis jumenti ac pecoris exigere.

exigere. Et compertum habeo, quendam decem millia boum exdecimasse. Sed cum nimis longa hæc expectatio proventus videretur, illum ita divisisse bona, ut in singulos annos plus mille acciperet. Plures autem sunt, qui, si eadem ratio placeret, non quidem tanto numero, sed tamen quotannis quingentos, sexcentos, & amplius habere possent. Piscinas non prætereo, è quibus uberrimus quoque petitur proventus. Earum rationem veteribus ignotam descripsit *eleganter & accurate* Ianus Dubravius Olomunicensis Episcopus. Quamquam non tanta, ut ipse dixit, cura aut impendio res egeat, præsertim in Russia. Non enim ibi *in seminaria attritus & genitura causa pisces imponuntur, non tenelli fætus inde petuntur, non piscine in tres classes divise*, prout ista omnia exacte prorsus requirit Dubravius. Sed rivi suapte piscosi aggere retinentur, donec ad certam mensuram spatiumque sæpe maximum, & ad integrum aliquando miliare Germanicum stagnaverint. Ita vero per triennium aquæ detentæ, per emissaria

milli R ficcan-

ficcantur, ingentique piscium numero possessores beant. Qui etsi vili pretio venduntur, tamen sæpe decem, quindecem, immo usque ad triginta millia florenorum una è piscina reditus adferunt. Mellis proventum jam antea retuli, quem solum agnovit Barclaius. Commoda item, quæ petuntur è sylvis, & alia, quibus non lubet immorari. Finio itaque hanc strictam de opulentia nostra narrationem. Et vere testor, me consulto ubique minora vero dixisse. Nam credi sibi volenti, non modo falsa semper vitanda sunt, sed etiam sæpe nimis mira reticenda; Quia

Tarda solet magnis rebus inesse fides.

Ovidium
Epist. 16.

Eadem cautela utar, dum narrabo splendorem, aut luxum potius, gentis nostræ. In quo utinam non tam vera essent, non tam magna, tamque modum egressa omnem, quam hæc sunt, quæ referam. Certe mallet, ut veram laudem continentiae potius & frugalitatis, quam vanam hanc pompæ ac profusionis quæreret & mereretur patria nostra. Attamen ut purgem
illam

illam mendacii notam, quam imponit Barclaius, ostendamque non falsa à nobis narrari *exteris & expertibus nostrarum fortunarum*, sed potius, quia nos suis opibus moribusque metiuntur, ægre forsitan illis credenda; Dico inprimis, familiam nos alere supra omnium gentium consuetudinem numerosam, splendidam, per varia genera, officia, ministeria distinctam. Modus & ratio ejus apud Magnates est fere iste. Aulicos habent, seu honoratiores quosdam famulos, genere nobiles, ætate maturos, moribus graves, rerum peritia aut militaribus studiis insignes. Horum quilibet fere ad rhedam eleganter ornatam, sex equos concolores impensis Domini alit; equum præterea, more gentis, phaleratum; tum necesse est tres quatuorve habeat ministros; & præterea, dum sejugibus vehitur, aurigas binos, atque agafones. Aulici isti in itinere lecticam domini cum rhedis suis, in urbe vero equitando, præcedunt egregia pompa, & semper anteambulones & deductores sunt. Mundities vero illis

R 2

exacta

exacta & sumptuosa. vestis serica in promiscuo usu, immo frequens etiam auro texta. Arma argento culta, & phaleræ, & omnia denique eleganti ac splendido ornatu conspicua. Salaria ampla habent, præter id, quod in victum & sustentationem eorum cum ministris & equis impenditur. alii quingentos taleros annuos accipiunt, alii usque ad mille; quidam ultra annuam pensionem prædia singula, immo sæpe aliquot villas tenent, gratuito sibi concessas. Numerus talium sæpe ad viginti accedit, continuo aulae adhærentium. Nam qui per intervalla, & iussi tantum ac vocati famulantur, illi certe quinquagenarium numerum excedunt, omnesque certis & constitutis pensionibus pacti sunt & obstricti. Aliud genus famulitii est, quos stipitatores vocare liceat, nos vocamus, Komornikos; Lecta nempe juvenus, quæ binis aut ternis aliquando equis meret: omnes item genere nobiles, & ab aulicis ætate tantum dispares, alioqui munditie atque cultu non multum dissimiles. Viginti, tri-

ti, triginta aliquando & ultra habentur. His accedunt adolescentes, qui à cubiculo sunt, & qui penitiora circa herum obeunt officia. Et hæc nobilium est manus. Sequitur alia turba famularis. Musici inprimis magno numero variique generis. Scio qui in solos symphoniacos Italos annuatim impendebat quinque, sex millia talentorum, præter mensam, quam illis præbebat. Iam vero structores mensæ, promoscondos, coquos, & plurimos item officiales aulae, qui tot laboribus sufficiant, longum esset referre singillatim. Potius custodum integras centurias, per nationes distinctas recensebo. Commune igitur laute ac splendide vitam agentibus centum, ut vocant, Dragones, Germanicæ ut plurimum gentis; Kosakos centum, è Volochia fere accitos; centum denique pedites, quos Hoidukos vocamus, Hungaros natione, continuo alere, & hanc ordinariam manum semper præsentem habere, vel securitatis, vel ornamenti causa. Quoties vero domo prodeunt, nempe ad comitia,

mitia, aut ad alias publicas functiones, triplo, immo quadruplo, majori utuntur comitatu. Vnde facile est facere conjecturam, quantis impensis tam frequens & tam numerosa aula egeat, quantum in stipendia, quantum in victum & amictum tot hominum erogandum sit; quantum denique constet sustentatio & pabulum equorum, qui magno prorsus numero, & sæpe ducenti, trecenti, & ultra aluntur. Ad alium splendorem gentis si transirem, si sumptus varios, ac immensos memorarem; si aotos illos nostros recenserem, facile appareret, non aliam gentem esse, magis proclivem *ad cuncta, quis pecunia prodigitur*: Magnificos enim apparatus conviviorum, exquisita cænarum ingenia, cibos aliarum nationum, & quidquid opiparum, quidquid eruditi luxus ab illis inventum est, passim & laute usurpamus, *appositas* (ut dixit ille) *dapes, non tam sapore, quam sumptu aestimantes*. Condimentis certe ciborum orbe novo petitis, tanta copia utimur, ut Hollandorum, qui soli ista vendunt, testimonio

Tac. 3.
Annal.

Lat. Par.
in Paneg.

monio sciam, plus eorum absumi in Polonia una, quam in reliqua Europa omni. Vestium vero sumptus quantus sit, testis Italia, quæ ingenti cumulo sericum nobis suppeditat. Et negotiationem hanc apud nos præcipue exercet, alioqui (ut antea dixi) cessatura ab opere, cui soli maxime incumbit. Auro certe ac gemmis, purpura ac bysso nitent ac splendent omnia; & aliarum gentium lautitia adeo longe à nobis est, ut parsimonia mera, sed ostentatione inani artificiose tecta videatur. Verum sufficientia ista, non in laudem certe, sed in assertionem splendoris, quem narratum exteris imminuere, fidemque ejus abrogare videtur Barclaius. Ultima vero ejus, quæ superest pravi in nos affectus aut judicii nota, jam sequitur ista:

Sævire (inquit) quam decipere promptiores; & ipsi magis fraudibus, quam vi patent.

Iterumne sævitiam objicit & improperat?

rat? Iterum hoc probro Patria vindican-
da? Non certe: Nam & satis hac de re
dictum est, & non lubet cum Balatrone
isto ταλολογεῖν. Agnosco vero & amplector
nos non esse deceptores: Libenter aliis
sagacibus & astutis populis hanc palmam
concedimus; & fatemur, illos in omni vi-
ta versutiori ingenio esse, quam sit (ut
cum Plauto dicam) rota figularis. Non
tamen fraudibus eorum patemur, & pru-
dentia munimur, quæ merito *in vitio ponit*
et omnibus credere et nulli. Nisi forte à Scotis
sæpius nos falsa & adulterina merce dece-
ptos didicit Barclaius. Tales certe homi-
nes, & in re vili

Plant.
Pseud.

*Qui cavet ne decipiatur, vix cavet, cum etiam
cavet.*

Vulpinari.

Alioqui non illa nobis simplicitas est, quæ
incautos omnibus efficiat. Scimus fraudu-
lenta ingenia dignoscere, possumusque
non modo vitare eorum artes, sed etiam
cum illis ἀλοπεκίσειν. Cum autem à vi nos
tutos esse dicit, cur non fortitudinem no-
bis

bis propriam commendat uberius? Mere-
retur profecto hanc laudem armis invicta
gens, & nullius unquam exteri subiecta
imperio, nullius subacta potentia, & de
qua olim Poëta cecinit:

Maxima pars hominum, nec te pulcherrima
curat
Roma, nec Ausonii militis arma timet.

Ovid. de
Ponto,
Eleg. 3.

Latus lætusque esset campus, evagari
per historiarum amœna spatia, & exinde
argumenta petere fortitudinis nostræ. Fa-
cile esset fusos fugatosque parva manu
hostium exercitus, castra capta, expugna-
tas urbes memorare; & comprobare, nos
vere obicem ac vallum esse, vel (ut pro-
prio elogio utar, quo nos honoravit Pon-
tifex, post Chotinense cum Turcis bel-
lum) *Antemurale orbis Christiani*. Facile, in-
quam, hæc omnia narrarem, nisi satis ef-
sent hæc, quæ hactenus dicta sunt. Cum
etiam pæne pigeat, tantum operæ in exi-
guam hanc scripti laciniam impendisse.
Unica est excusatio, quod, etsi levi occa-
sione

fione provocatus, non levia tamen, neque hactenus exteris nota, de origine, situ, indole, moribusque gentis & patriæ nostræ dixi.

FINIS.



24 [S-dinke]

Medieu istos tam cito recepit fl. 65.